

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
08 липня 2015 року № 152-Н

Форма № П-4.04

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»

Інститут економіки, управління та інформаційних технологій
Форма навчання заочна
Кафедра правознавства

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____
(підпис)

Г. В. Лаврик
(ініціали, прізвище)

«__» _____ 2021 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ТА ПРАВОПОРУШЕННЯМ,
ПОВ'ЯЗАНИМ З КОРУПЦІЄЮ»

спеціальності 081 «Право»
освітня програма «Право»

Виконавець роботи: Кудря Володимир Іванович

_____
(підпис, дата)

Науковий керівник: **Лаврик Галина Володимирівна**

_____
(підпис, дата)

Рецензент:

(прізвище, ім'я, по батькові)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ТА ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗаниМ З КОРУПЦІЄЮ	13
1.1. Визначення поняття «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією».....	13
1.2. Нормативно-правове забезпечення запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією	21
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ТА ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗаниМ З КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ОСНОВНІ ВИДИ.....	27
2.1. Система суб'єктів запобігання та протидії корупції.....	28
2.2. Види корупційних правопорушень, за вчинення яких встановлено кримінальну відповідальність	36
РОЗДІЛ 3. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ТА ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗаниМ З КОРУПЦІЄЮ.....	42
3.1. Міжнародні Конвенції та договори по запобіганню корупції.....	42
3.2. Участь громадськості у запобіганню корупційним	55

правопорушенням: зарубіжний досвід.....	
3.3. Запобігання корупції на прикладі світових лідерів 69	
.....	
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87

ВСТУП

На даному етапі розвитку суспільства і функціонування державного механізму проблема поширення корупції та протидії їй є досить актуальною. Корумповані відносини в Україні настають нові правові та етичні взаємовідносини між людьми, з аномалії перетворюючись на норму поведінки.

Даний негативний чинник серйозно поглиблює кризу довіри до держави, владних структур, правоохоронної та судової системи, сприяючи значному послабленню принципу верховенства закону і загрожуючи національній безпеці України.

Проблема протидії корупції і запобігання розглядалася в великій кількості фундаментальних та прикладних праць, засобах масової інформації, в межах проведення тематичних міжнародних і національних конференцій та симпозіумів із залученням широкого кола науковців та фахівців-практиків.

Це все, не заважає корупції посилювати негативний вплив на соціально-економічний розвиток держави та управлінської інституції.

Фахівці відносять неналежний рівень правового регулювання протидії корупції та запобігання, яке тривалий час формувалися безсистемно, за відсутністю чітко визначеної, дієвої стратегії. Викладене зумовило потребу в аналізі правового забезпечення запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним із корупцією.

Проблема нормативного регулювання правового забезпечення запобігання злочинності та протидії корупції в Україні була предметом досліджень українських вчених, таких як: Клімова С. М. [18], Номоноков В.А., Ковальова Т.В. [18], Федорчак Х. [85], Прудіус Л. В. [76].

Дослідженню питання зарубіжного досвіду запобігання правопорушенням, приділяли увагу: В. С. Батиргарєєва М. Г. Колодяжний, О. М. Ведернікова, О. Ю. Шостко, В. В. Голіна, В. М. Др'омін, Б. М. Головкін, В. І. Шакур, О. М. Литвинов, О. С. Шеремет. В працях одних учених розглядуване нами питання щодо корупційного правопорушення та

правопорушення, пов'язаного із корупцією висвітлювалося через викладення думок щодо запобігання тим чи іншим злочинам. Водночас із врахуванням динамічних змін в антикорупційному законодавстві окреслене питання потребує додаткового дослідження.

Метою дослідження є аналіз нормативно-правового забезпечення запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним із корупцією.

Щоб досягти поставленої мети слід розв'язати такі **задачі**:

- дослідити правові погляди на правове забезпечення запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним із корупцією;
- визначити змістовне наповнення і термінологічне визначення поняття «корупційне правопорушення», «правопорушення, пов'язаним із корупцією»;
- розглянути міжнародні стандарти протидії та боротьби із корупцією;
- дослідити регіональні стандарти протидії та боротьби із корупцією;
- здійснити аналіз системи суб'єктів запобігання та протидії корупції;
- дослідити заборони і обмеження в сфері запобігання і протидії корупції;
- здійснити аналіз відповідальності за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Об'єктом дослідження є корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані із корупцією.

Предметом дослідження є нормативно-правове забезпечення запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним із корупцією.

Методи дослідження. В роботі використано загальні, наукові, спеціально-наукові методи пізнання, певне поєднання яких, обумовлене метою й завданнями нашого магістерського дослідження.

Використання формально-логічного методу дозволило визначити, уточнювати і доповнювати деякі поняття категорії і впорядкувати понятійно-категоріальний апарат.

В всіх розділах роботи використовувалися методи формальної й змістовної логіки, наприклад, методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції, аналогії та узагальнення тощо.

Наукова новизна обумовлюється тим фактом, що в даній роботі набули подальшого розвитку питання теоретико-правових поглядів:

- змістовно доповнено правові погляди на визначення поняття «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією»;
- наведений повний спектр нормативно-правового забезпечення запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією;
- розглянуто систему суб'єктів запобігання та протидії корупції;
- проаналізовано види корупційних правопорушень, за вчинення яких встановлено кримінальну відповідальність;
- опрацьовано Міжнародних Конвенцій та договорів по запобіганню корупції;
- аналізу зарубіжного досвіду запобігання корупційній злочинності за участю громадськості;
- детально досліджено зарубіжний досвід запобігання корупції на прикладі світових лідерів.

Основною науковою новизною є запровадження ряду заходів, які сприятимуть покращенню ситуації в Україні, а саме: патрулювання, участь в антикорупційних заходах, сприяння у ресоціалізації правопорушників, надання допомоги жертвам злочинів, посилення захищеності власного майна, участь в інформаційних антикриміногенних заходах.

Практичне значення одержаних нами результатів полягає в тому, що висновки роботи розширюють наукові уявлення про корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані із корупцією, також можуть бути корисними в наступних дослідженнях:

- в правотворчій сфері – висновки та пропозиції можуть бути використані при розробці системи антикорупційного законодавства.

– в навчальному процесі – положення й висновки дипломної роботи можуть бути використані при підготовці навчальних посібників, підручників, відповідних навчальних дисциплін.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг магістерської роботи становить дев'яносто шість сторінок комп'ютерного тексту. Список використаних джерел містить дев'яносто шість найменувань та викладений на десяти сторінках.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НОРМАТИВНО-
ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ
ПРАВOPOPУШЕННЯМ ТА ПРАВOPOPУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З
КОРУПЦІЄЮ

1.1 Поняття «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією»

Питанням виявлення, запобігання, протидії та боротьбі із корупцією суспільство опікується досить багато років та успіхи в даному напрямку поки що є неоднозначними. Крім цього, доводиться постійно змінювати законодавство, запроваджувати нові правові моделі та конструкції, підлаштовувати вже наявні закони під існуючі суспільні потреби, із метою досягнення певних цілей.

Однією із існуючих моделей є поява в антикорупційному правовому законодавстві України даного правопорушення, як правопорушення, що пов'язане із корупцією.

Так, правове значення правопорушення, що тісно пов'язане із корупцією, можуть роз'яснити дослідники з даного питання, що спеціалізуються на антикорупційному законодавстві, науковці, представники спеціалізованих правоохоронних органів, дослідники.

Суб'єкти, яких має цікавити тематика більше, так як результати вчинення даного проступку досить негативні, що поруч з дійсними проблемами законодавчого визначення та правозастосування, створює системну проблему. Корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним із корупцією необхідно приділити окрему увагу [5].

Національне антикорупційне законодавство дає визначення

«правопорушення, пов'язане з корупцією» в ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. №1700-VII, а зокрема: **«правопорушення, пов'язане з корупцією»** – діяння, що не має ознак корупції, але порушує встановлені даним законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною в частині I ст. Із даного закону, встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/чи цивільно-правову відповідальність [55].

Таким чином, за вчинення пов'язаного із корупцією правопорушення визначено досить великий спектр юридичної відповідальності, а також кримінальну відповідальність.

Проблеми кваліфікації пов'язаних із корупцією правопорушень лежить в площині розмежування крайніх із корупційними правопорушеннями, так як, два діяння вчиняються із використанням професійного службового становища, мають суміжні склади та норми.

Впровадження належних по них рішень та прийняття їх має входити до компетенції спеціалізованих антикорупційних державних органів та установ.

Пов'язані із корупцією правопорушення за змістом є більш широким поняттям, що не має ознак корупції, але порушує встановлені правила, протирічить суспільним інтересам та принципам, визначеним в якості норм права, наприклад: декларування невірної інформації (ст. 366-1 ККУ) чи підкуп виборця, учасника референдуму (ст. 160 ККУ) [29].

Перелік правопорушень, що тісно пов'язані із корупцією за вчинення яких визначено адміністративну відповідальність зазначено в розділі 13-А Кодекс України про адміністративні правопорушення *«Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією»*, наприклад:

- порушення обмежень щодо сумісництва посадових осіб та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172-4);
- порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172-5);
- порушення вимог фінансового контролю (ст.172-6);

– порушення вимог щодо запобігання і врегулювання конфлікту інтересів осіб (ст. 172-7);

– незаконне використання секретної інформації, що стала відома особі в зв'язку із виконанням службових повноважень (ст. 172-8);

– не вжиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172-9);

– порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних із маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (ст. 172-9-1) [20].

Перелік наступних правопорушень, пов'язаних із корупцією, за вчинення яких може бути притягнуто *до дисциплінарної відповідальності*:

– неприйняття антикорупційної програми, неподання на погодження антикорупційної програми Національному агентству (ст. 19);

– обмеження щодо використання службових повноважень чи власного становища (ст. 22);

– обмеження щодо одержання подарунка (ст. 23);

– обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 25);

– обмеження після припинення діяльності, зв'язаної із виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (ст. 26);

– обмеження спільної роботи близьких осіб (ст. 27);

– запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 28);

– порушення правил етичної поведінки (ст. 38-44);

– організація проведення спеціальної перевірки (ст. 56-58).

– не проведення службового розслідування стосовно особи, що вчинила корупційне чи пов'язане із корупцією правопорушення (ст. 65).

– недотримання вимог щодо незаконних актів та правочинів (ст. 67).

– порушення вимог ст. 53 Закон України «Державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції» [20].

Питання цивільної відповідальності за вчинення пов'язаних із корупцією правопорушень належить до зобов'язального права та відшкодування завданих даним вчинком всіх збитків і має негативні результати майнового характеру.

Врегульовано всі питання цивільним, а в разі виникнення спору також і цивільно-процесуальним законодавством [87].

Таким чином, норми та ключові визначення законодавець згрупував в Законі України «Про запобігання корупції», тоді як вся специфіка кваліфікації протиправних дій міститься вже в галузевих правових актах.

Ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» під «**корупцією**» розуміє використання особами, зазначеними і перерахованими в певному нормативному акті, наданих їй службових повноважень чи зв'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди чи прийняття даної вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб чи відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди вказаній особі, чи на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити дану особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи зв'язаних із ними можливостей [55].

Законодавство оперує схожими термінологічно поняттями, як: «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане із корупцією».

Корупційним правопорушенням – є діяння, що має ознаки корупції, вчинене вказаною в законі особою, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/чи цивільно-правову відповідальність [55].

В сфері кримінальних проступків, про які йде мова в Кримінальному процесуальному кодексі України, під корупційними правопорушеннями, за що передбачена кримінальна відповідальність, розуміються корупційні правопорушення.

Характерним моментом для вітчизняного кримінального законодавства є відсутній системний підхід до розуміння корупційних правопорушень та відповідальності за них.

Корупційні правопорушення, що не поміщені до однойменного розділу Кримінального кодексу України (далі – ККУ), що абсолютно виваженим та правильним кроком, формування структури кримінального закону та поширення корупційних злочинів майже на всі сфери суспільства.

Кримінальний закон не має визначення поняття корупційного злочину та розкриває його зміст шляхом перерахування в ст. 45 всіх діянь, що можуть бути віднесені до корупційних.

Так, примітка до ст. 45 ККУ під «**корупційними злочинами**» представляє злочини, передбачені ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, в випадку їх здійснення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, що є передбаченими ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 ККУ [29].

Спектр корупційних правопорушень законодавством України змістовно поділено на 2 групи.

До I групи відносять злочини:

– привласнення, розтрата майна чи заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ);

– викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів чи заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживанням службовим становищем (ст. 262 ККУ);

– викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їхніх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем (ст. 308 ККУ);

– викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів чи заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем (ст. 312 ККУ);

– викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин чи їхніх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням (ст. 313 ККУ);

– порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів чи прекурсорів (ст. 320 ККУ);

– викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем чи їхнього пошкодження (ст. 357 ККУ);

– викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових чи інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем (ст. 410 ККУ) [29].

Дане діяння, що в «чистому» вигляді не становлять собою корупційних правопорушень, а можуть бути віднесені до таких, тільки з огляду їх вчинення певними категоріями осіб, визначених в ч. 3, 4 ст. 18 ККУ та примітки до ст. 364 ККУ.

До II групи кримінально-караних діянь, що віднесені до корупційних становлять вже власне корупційні правопорушення, що мають протиправну корупційну складову:

– нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень чи з їх перевищенням (ст. 210 ККУ);

– підкуп працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 ККУ);

– зловживання владою чи службовим становищем (ст. 364 ККУ);

– зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи власного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364-1 ККУ);

– зловживання повноваженнями особами, що надають публічні послуги (ст. 365-2 ККУ);

– прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 ККУ);

– незаконне збагачення (ст. 368-2 ККУ);

– підкуп службової особи, юридичної особи власного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 368-3 ККУ);

– підкуп особи, що надає публічні послуги (ст. 368-4 ККУ);

– пропозиція, обіцянка чи надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 ККУ);

– зловживання впливом (ст. 369-2 ККУ) [29].

Відсутність єдиного узагальнюючого поняття «корупційного злочину», є все ж таки виправданим кроком, з огляду на неможливість адаптування та поширення певного тлумачення даного поняття на обмежене коло діянь.

Якісне наповнення даного переліку, все ж можна підставити під сумнів. Певні діяння, що входять до I групи корупційних злочинів (діяння, передбачені ст. 262, 308, 312, 313, 320, 410 ККУ) чинні міжнародні правові акти не відносять до корупційних [29].

Більшість корупційних злочинів передбачають в санкціях статей, як додаткове покарання, позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

В випадку відсутності даного виду покарання в санкції статті воно може бути призначено судом за умови, що із урахуванням характеру злочину, вчиненого за посадою чи в зв'язку із заняттям певною діяльністю, особи засудженого та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за ним права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю (ч. II ст. 55 ККУ).

Деякі санкції статей за корупційні злочини передбачають можливість призначення одразу 2 додаткових покарань – позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю та конфіскацію чи штраф (ст. 364 ККУ, ст. 368-2 ККУ) [45].

Уваги заслуговують передбачені ККУ застереження, що унеможливають застосувати до особи, що вчинила корупційний злочин, багатьох положень про звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання та його відбування, певних положень, що поліпшують становище особи при призначенні покарання.

На осіб, що вчинили корупційний злочин, не поширюються, передбачені чинним ККУ гарантії, зв'язані із звільненням від кримінальної відповідальності:

– звільнення від кримінальної відповідальності в зв'язку із дійовим каяттям (ст. 45 ККУ);

- в зв'язку із примиренням винного з потерпілим (ст. 46 ККУ);
- в зв'язку із передачею особи на поруки (ст. 47 ККУ);
- в зв'язку із зміною обстановки (ст. 48 ККУ) [29].

Відповідно до ч. 4 ст. 74 ККУ особу, яку засуджено за корупційний злочин, неможливо звільнити від відбування покарання за вироком суду, якщо така особа вчинила злочин невеликої чи середньої тяжкості та може бути визнано що із врахуванням бездоганної поведінки та сумлінного ставлення до праці дану особу на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною.

Так само, неможливим стало застосування до осіб, засуджених за корупційні правопорушення, звільнення від відбування покарання з випробуванням, про що свідчить застереження в ч. 1 ст. 74 ККУ.

На підставі ч. 1 ст. 79 ККУ звільнення від відбування покарання з випробуванням не можна застосувати, і до вагітних жінок, і жінок, що мають дітей віком до 7 років, якщо вони вчинили корупційний злочин.

Певних змін для осіб, засуджених за корупційні правопорушення, зазнали положення про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.

З врахуванням прямих застережень п. 1 ч. 3 ст. 81 ККУ, особу не може бути достроково звільнено після фактичного відбуття засудженим не менше як половини строку покарання, призначеного судом за злочин невеликої чи середньої тяжкості, якщо особа вчинила корупційний злочин [29].

Особа засуджена за корупційний злочин, має право клопотати про застосування до неї умовно-дострокового звільнення тільки після фактичного відбуття не менше 2/3 строку покарання, призначеного судом за корупційний злочин середньої тяжкості, вмісний тяжкий злочин (п. 2 ч. 3 ст. 81 ККУ).

Відповідно до ч. 4 ст. 82 ККУ заміна невідбутої частини покарання більш м'яким особам, що відбувають покарання в вигляді обмеження чи позбавлення волі, може бути застосована тільки після фактичного відбуття засудженим не менше половини строку покарання, призначеного судом за корупційний злочин середньої тяжкості [29].

Положення про заміну невідбутої частини покарання більш м'яким особам при фактичному відбуванні не менше 1/3 строку покарання, призначеного судом за злочин невеликої чи середньої тяжкості не застосовується до осіб, засуджених за корупційні правопорушення. Змін зазнав також й порядок застосування амністії та помилування до осіб, засуджених за вчинення злочинів пов'язаних з корупцією [40].

Відповідно до ч. 4 ст. 86 ККУ особи, визнані винними у вчиненні корупційних злочинів, вироки стосовно яких не набрали законної сили, не можуть бути звільнені від відбування покарання, а особи, вироки стосовно яких набрали законної сили, що не можуть бути повністю звільнені законом про амністію від відбування покарання [15].

Зазначені особи можуть бути звільнені від відбування покарання після фактичного відбуття ними строків, встановлених ч. 3 ст. 81 ККУ. Також ч. 4 ст. 87 ККУ: особи, засуджені за вчинення корупційних злочинів, можуть бути звільнені від відбування покарання в порядку помилування після фактичного відбуття ними строків, встановлених ч. 3 ст. 81 ККУ.

При призначенні покарання до осіб, що вчинили корупційні правопорушення, неможливо застосувати положення ст. 69 ККУ про призначення більш м'якого покарання, ніж визначено санкцією статтями Особливої частини ККУ за належний злочин, навіть за наявності всіх необхідних підстав, визначених ч. 1 ст. 69 ККУ [29].

Особливий порядок для осіб, засуджених за корупційні правопорушення, встановлений і для порядку зняття судимості. Так, відповідно до ч. II ст. 91 ККУ, зняття судимості до закінчення строків, зазначених в ст. 89 ККУ, не допускається в випадках за корупційні правопорушення. Вчинення корупційних злочинів може бути підставою застосування спеціальної конфіскації та заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

1.2 Нормативно-правове забезпечення запобігання корупційним

правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією

Правову основу антикорупційної діяльності в Україні становлять законодавчі та інші правові акти, дія яких спрямована на врегулювання суспільних відносин в сфері запобігання та протидії корупції.

Під «**корупцією**» необхідно розуміти використання особою, на яку поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи зв'язаних з ними можливостей із метою одержання неправомірної вигоди чи прийняття даної вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції даної вигоди для себе чи інших осіб, а також обіцянки/пропозиції чи надання неправомірної вигоди такій особі чи на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити дану особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи зв'язаних з ними можливостей [55].

Головним державним антикорупційним нормативно-правовим актом є Закон України «Про запобігання корупції».

Відповідно до ст. II закону відносини, що виникають в сфері запобігання і протидії корупції, регулюються Конституцією України, міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, законами України, а також прийнятими на їхнє виконання іншими нормативно-правовими актами. Прикладами нормативно-правових актів є:

- Кримінальний кодекс України (далі – ККУ);
- Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП);
- Указ Президента України від 14.10.2014 р. № 808 «Про національну раду з питань антикорупційної політики» (зі змінами);
- Постанова Кабінету Міністрів України від 4.09.2013 р. № 706 «Питання запобігання та виявлення корупції» (зі змінами);
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5.10.2016 р. № 803-р «Деякі питання запобігання корупції в міністерствах, інших центральних

органах виконавчої влади»;

– Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2017 р. № 576-р «Про схвалення Стратегії комунікацій в сфері запобігання та протидії корупції»;

– Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 693-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) на період до 2020 р.»;

– Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 р. № 1023-р «Про схвалення Стратегії розвитку органів системи МВС на період до 2020 року»;

– Наказ МВС України від 18.06.2015 р. № 725 «Про організацію виконання Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2015 – 2017 рр.» (зі змінами);

– Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) від 02.12.2016 р. № 126 «Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків в діяльності органів влади»;

– Рішення НАЗК від 19.01.2017 р. № 31 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо підготовки антикорупційних програм органів влади»;

– Рішення НАЗК від 8.12.2017 р. № 1379 «Про затвердження Порядку підготовки, подання антикорупційних програм на погодження до НАЗК та здійснення їх погодження»;

– Рішення НАЗК від 13.07.2017 р. № 317 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції»;

– Рішення НАЗК від 22.10.2017 р. № 734 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо підготовки та реалізації антикорупційних програм юридичних осіб» [55].

Крім того, ст. 61 Закон України визначено, що юридичні особи мають забезпечувати розробку та вжиття заходів, що є необхідними та

обґрунтованими для запобігання і протидії корупції в діяльності юридичної особи.

Відповідно до даного п. 5 Положення про МВС України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 878, визначено, що: «МВС у межах повноважень, передбачених законом, здійснює заходи щодо запобігання та протидії корупції, контроль за їх реалізацією, наприклад, в територіальних органах, закладах, установах та на підприємствах, що належать до сфери управління МВС (далі – юридичні особи)» [41].

Для здійснення даних повноважень в 2015 р., в структурі МВС створено Управління запобігання корупції та проведення люстрації (далі – Управління), яким започатковано процес підготовки, забезпечення та контролю за здійсненням заходів щодо запобігання корупції в юридичних особах.

Положення про Управління затверджено наказом МВС України від 22.12.2015 р. № 1613. Реалізація антикорупційних заходів в МВС України здійснюється не тільки на рівні зазначеного Управління.

Забезпечення та виконання антикорупційної роботи проводиться також безпосередньо в юридичних особах МВС. Правовим підґрунтям для даної роботи слугує постанова Кабінету Міністрів України від 4.09.2013 р. за № 706 «Питання запобігання та виявлення корупції» [41].

Постановою 706 затверджено Типове положення про уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції (далі – Типове положення).

Зазначена постанова зобов'язує керівників міністерств забезпечити створення (визначення) та функціонування підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади.

Питання щодо діяльності уповноважених підрозділів з питань запобігання корупції додатково роз'яснено в методичних рекомендаціях щодо діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) із питань

запобігання та виявлення корупції, затверджених рішенням НАЗК від 13.07.2017 р. № 317 [38].

Відповідно до зазначених документів забезпечення регулярної оцінки корупційних ризиків в діяльності юридичної особи та здійснення певних антикорупційних заходів покладається на керівника, засновників (учасників) юридичної особи.

За твердженням Шостко О. Ю. підкреслила, що врахування досвіду інших країн завжди є тим додатковим позитивним чинником, що дозволяє більш раціонально підходити до розробки власних запобіжних моделей. Подібні ідеї вчених відбилися й в правових актах правоохоронних органів, що визначають нові підходи до запобігання злочинності в Україні [90].

В Стратегії розвитку органів системи МВС України на період до 2020 р., схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 р. № 1023-р, підкреслено, що реалізація Стратегії здійснюватиметься із врахуванням позитивного досвіду й кращої практики провідних держав [72].

Результати соціологічних досліджень засвідчують, що частка громадян, що мають безпосередній досвід корупції, протягом останніх років суттєво зменшилася (якщо в 2013 р. такий досвід мало близько 60%, то станом на початок 2020 р. – не більше 40% громадян). Спостерігається також поступове покращення порівняльних показників рівня корупції в Україні.

Відповідно з даними міжнародної організації «Transparency International» в період з 2013 – 2019 рр.. Індекс сприйняття корупції (далі – ІСП) в Україні зріс із 25 до 30 балів. Результати даних досліджень показують, що досягнутий за останні роки прогрес не задовольняє суспільство і є надто повільним [1].

Загальний рівень сприйняття корупції в Україні залишається високим (в 2019 р., набравши 30 балів зі 100 можливих, за ІСП Україна посіла 126 місце серед 180 країн) [85].

Корупція, залишається однією з важливих проблем (відповідно із опитуванням, проведеним на початку 2020 р., важливість проблеми корупції залишається на одному рівні з питанням вирішення кризи на Донбасі).

Низькі темпи реалізації антикорупційної політики в Україні суттєво сповільнюють її економічне зростання. Опитування власників бізнесу демонструють, що поширеність корупції та недовіра до її судової системи є головними перешкодами для залучення в Україну іноземних інвестицій.

Разом з тим досвід таких країн, як Грузія та Польща, показує, що істотний прорив в протидії корупції можливий навіть за період у 3 – 5 р. за умови проведення державою швидких та ефективних змін.

Концентрація зусиль на впровадженні антикорупційної політики дозволить Україні в найближчі роки наздогнати показники ІСП східно-європейських країн-членів ЄС, а за 10 р. – досягти середньо-європейських значень даного індексу [1].

Попередня Антикорупційна стратегія (на 2014 – 2017 рр.) та Державна програма з її реалізації були якісними програмними документами з високим антикорупційним потенціалом [13].

Реалізувати даний потенціал повною мірою не вдалося, передусім через довгий процес створення антикорупційних інституцій, що відбувався протягом 2014 – 2019 рр., а також низьку спроможність НАЗК в питаннях формування антикорупційної політики та її періодичного коригування (актуалізації).

В зв'язку з тим, що дані програмні документи жодного разу не оновлювалися, починаючи з 2016 р. їхні положення поступово втрачали власну актуальність. Наприкінці 2017 року завершився період дії Антикорупційної стратегії на 2014 – 2017 рр. [13].

Нову антикорупційну стратегію схвалено не було, а це все призвело до розбалансованої та малоефективної антикорупційної діяльності 5 публічних інституцій.

Розробка та реалізація нової Антикорупційної стратегії дозволить досягти суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечити злагодженість, системність та плановість антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування [7].

Попередня антикорупційна стратегія зосереджувалась на пріоритетах,

зв'язаних із створенням системи сучасних антикорупційних інструментів (правових інститутів) та розбудові системи антикорупційних органів, що мали забезпечити ефективну реалізацію даних інструментів.

Одночасно, завдяки реалізації інших програмних документів Уряду, ним реалізовувалась політика звуження можливостей для корупції в деяких секторах через проведення галузевих реформ.

Концепція даної Антикорупційної стратегії базується на поєднанні обох цих підходів: в розділах II та IV визначено головні напрями подальшого удосконалення загальної системи запобігання та протидії корупції, а в розділі III – проблеми в більш пріоритетних для держави та суспільства, з точки зору подолання корупції сферах [13].

Збалансоване поєднання даних підходів дозволить не тільки знизити рівень корупції, підвищити довіру громадян до органів влади, а й суттєво підвищити темпи економічного зростання України.

Визначення пріоритетних сфер в запобіганні та протидії корупції на 2020 – 2024 рр. (розділ III) відбулося за результатами аналізу ефективності реалізації антикорупційної політики, результатів галузевих досліджень, а також з огляду на підсумки стандартного опитування щодо рівня корупції в Україні, проведеного в 2020 р., інших досліджень щодо стану, динаміки та поширеності корупції в Україні.

Отже, відповідно до теоретико-правових поглядів на нормативно-правове забезпечення запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією та визначили змістовне наповнення і термінологічне визначення поняття «корупційне правопорушення», «правопорушення, пов'язане з корупцією».

Правову основу антикорупційної діяльності в Україні становлять законодавчі та інші правові акти, дія яких спрямована на врегулювання суспільних відносин в сфері запобігання та протидії корупції.

Врахування досвіду інших країн завжди є тим додатковим позитивним чинником, що дозволяє більш раціонально підходити до розробки власних

запобіжних моделей. Подібні ідеї вчених відбилися й в правових актах правоохоронних органів, що визначають нові підходи до запобігання злочинності в Україні.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ТА ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ОСНОВНІ ВИДИ

2.1. Система суб'єктів запобігання та протидії корупції

З метою створення цілісної, внутрішньо узгодженої системи протидії корупції в Україні до законів, що регулюють діяльність правоохоронних органів, були внесені зміни, що послуговували нормативним забезпеченням діяльності низки нових суб'єктів даної діяльності.

Законом України від 14.10.2014 р. утворено Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ), яке здійснює оперативно-розшукові заходи, здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, вживає заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, що можуть бути предметом конфіскації чи спеціальної конфіскації у кримінальних правопорушеннях, та здійснює іншу передбачену законом діяльність [62].

Станом на 31.12.2017 р. детективи НАБУ проводять досудове розслідування в 489 кримінальних справах. Сума збитків від злочинів, що розслідують детективи НАБУ, склала 153,3 млрд. грн., з них відшкодовано 253,3 млн. грн., попереджено про розкрадання 2,25 млрд. грн., 131,6 млн. грн. становили кошти, стягнуті за рішенням суду.

Детективами проголошено 149 повідомлень про підозру та винесено обвинувальних актів стосовно 165 осіб, 107 справ скеровані до суду, обвинувальні вироки винесені стосовно 19 осіб.

В той же час з-поміж 107 справ, направлених НАБУ та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (далі – САП) до суду, 42 справи перебувають на

стадії розгляду, щодо 38 – судовий розгляд не розпочато, рішення прийняті у 27, законної сили набули 18 обвинувальних вироків, в яких розмір предмета злочинів – 4,05 млрд. грн. [57].

Судовий розгляд не розпочато в третині справ, в яких детективи НАБУ завершили досудове розслідування, а прокурори САП направили обвинувальний акт до судових органів. Це все свідчить про неефективність роботи судів та необхідність створення окремої інституції для пришвидшення розгляду антикорупційних проваджень.

Саме правоохоронна та судова системи покликані захищати права людини та надбання демократії цивілізованої держави. Проте реформування судових та правоохоронних органів залежить не тільки від концептуального та правового забезпечення їхньої діяльності [8].

Реформуючи дані системи, необхідно розв'язати низку нагальних проблем, наприклад:

- зменшити корупцію в судових та в правоохоронних органах і їхню комерціалізацію;
- уникнути впливу та втручання в їхню діяльність кримінальних й бізнесових структур;
- забезпечити прозорість діяльності всієї вертикалі правоохоронних органів для громадських інституцій;
- скоротити чисельність працівників правоохоронних органів з метою підвищення ефективності їхньої діяльності та рівня матеріального забезпечення;
- розробити механізм цивільного демократичного контролю за діяльністю правоохоронних органів (це забезпечить парламентський контроль та участь у призначеннях і звільненнях керівників правоохоронної системи, а також їхня звітність).

Зменшенню рівня корупції сприятиме й реструктуризоване бюджетне планування, а також постійне фінансування судових й правоохоронних органів в повному обсязі.

На думку міжнародних професіоналів та експертів, зневіра в спроможності традиційного механізму правосуддя належним чином зменшити рівень корупційних правопорушень спонукає багато країн створити спеціалізовані антикорупційні установи.

Антикорупційні відомства (агентства, установи, органи), до функцій яких належить ведення розслідування та/чи переслідування, набувають все більшого значення. Судова спеціалізація стає найпоширенішою, тому що швидкий та ефективний розгляд справ про корупцію є одним із чинників, що свідчить про ефективну протидію корупції в країні [11].

Необхідно зазначити, що в умовах сьогодення йде професійне та експертне обговорення щодо доцільності створення Спеціалізованого антикорупційного суду в Україні. Такий крок завершить вертикаль спеціалізованих органів, призначених протидіяти даному явищу.

За результатами опитування українських респондентів експерти GRECO (Групи держав проти корупції) зазначили, що НАБУ та САП розслідували й ініціювали притягнення до відповідальності низки топ корупціонерів, але процес зупинився на рівні судів.

Після березня 2014 р. жоден високопосадовець (державні службовці, що займають посади державної служби категорії «А») досі не був засуджений за корупційний злочин [10].

На думку GRECO, створення антикорупційних спеціалізованих судів є винятковим кроком й тимчасовим (запроваджується на особливий період), що в Україні буде зробити доцільно. Важливо забезпечити, щоб спеціалізовані судді для розгляду корупційних справ високопосадовців обирались прозоро та були захищені від зовнішнього впливу [5].

Поточний четвертий раунд оцінювання (антикорупційного моніторингу) GRECO, що триває з 1.01.2012 р., присвячено питанням запобігання корупції серед народних депутатів, суддів та прокурорів.

На переконання західних партнерів України, діяльність спеціалізованих суб'єктів протидії корупції, наприклад, даного відомства, як НАБУ, не буде

ефективною, якщо не створити в Україні антикорупційних судів.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» визначено Вищий антикорупційний суд (ст. 31). Суттєвим кроком з мінімізації корупційної злочинності в Україні є посилення гарантій незалежності суддів.

Важливим суб'єктом запобігання корупції є САП.

Відповідно з п. 3 Положення про САП Генеральної прокуратури України (далі – ГПУ), затвердженого наказом ГПУ від 12.04.2016 р. № 149, до її головних завдань та функцій належать:

- здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування НАБУ;
- виконання вимог закону під час приймання, реєстрації, розгляду та вирішення заяв й повідомлень про кримінальні правопорушення, своєчасне внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань;
- забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування НАБУ кримінальних правопорушень та оскарження незаконних судових рішень на стадії досудового розслідування й судового розгляду;
- здійснення в межах реалізації функцій САП міжнародного співробітництва та інші повноваження [57].

Органи прокуратури як суб'єкти протидії організованій злочинності та корупції мають вагомую позицію у запобіганні даним видам злочинності майже в всіх європейських країнах.

Крім НАБУ і САП, до спеціалізованих суб'єктів запобігання корупції належить Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), яке забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

До головних повноважень НАЗК належать :

- проведення аналізу стану запобігання та протидії корупції в Україні;
- здійснення контролю та моніторингу за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки;
- врегулювання та запобігання конфлікту інтересів в діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування,

та прирівняних до них осіб;

– здійснення контролю та перевірки декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, зберігання та оприлюднення таких декларацій;

– проведення моніторингу способу життя осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування;

– здійснення в порядку та в межах, визначених законом, державного контролю за дотриманням встановлених законом обмежень щодо фінансування політичних партій та інші повноваження [38].

Оцінюючи важливість НАЗК як суб'єкта запобігання корупційних правопорушень GRECO закликає Україну гарантувати незалежність НАЗК.

GRECO також підкреслює важливість координації між НАЗК та Центральною виборчою комісією щодо забезпечення ефективного моніторингу партійного фінансування та виборчих кампаній.

До суб'єктів протидії корупційним правопорушенням належить і Служба безпеки України (далі – СБУ).

Відповідно із ст. 2 Закон України «Про Службу безпеки України» до завдань служби також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру й безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності в сфері управління й економіки та інших протиправних дій, що безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України [74].

Проведений системний аналіз функцій даних державних органів, як СБУ та НАБУ, свідчить про часткове дублювання їхніх завдань та повноважень.

З однієї сторони, монополія на розслідування корупційних правопорушення та зловживань може створити корупційні ризики, з другого – дублювання функцій може негативно позначитись на ефективності їхньої діяльності.

Новостворене Державне бюро розслідувань (далі – ДБР) буде вирішувати завдання із запобігання, виявлення, припинення, розкриття й розслідування (ст.

5 Закон України «Про Державне бюро розслідувань»):

1) злочинів, вчинених службовими особами, що займають особливо відповідальне становище відповідно до ч. 1 ст. 9 Закон України «Про державну службу», особами, посади яких віднесено до I – III категорій посад державної служби, судьями та працівниками правоохоронних органів, крім випадків, коли дані злочини віднесено до підслідності детективів НАБУ;

2) злочинів, що вчинені службовими особами НАБУ, заступником Генерального прокурора – керівником чи прокурорами САП, крім випадків, коли досудове розслідування даних злочинів правопорушення віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю НАБУ [52].

З урахуванням рекомендацій експертів в Україні недавно було створене Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних правопорушення (далі – Агентство розшуку та менеджменту активів або АРМА), що також виконує функції спеціалізованого суб'єкта протидії корупції.

Головними напрямками його діяльності є:

– виявлення, розшук та управління активами, одержаними від корупційних та інших правопорушення;

– формування та реалізація державної політики в сфері виявлення, розшуку та управління активами;

– надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги слідчим, детективам, прокурорам та суддям з питань, зв'язаних із виявленням, розшуком, проведенням оцінки та управлінням активами;

– формування та ведення Єдиного державного реєстру активів, на що накладено арешт у кримінальному провадженні, міжнародне співробітництво із зазначених питань [49].

Останнім часом в державі активно обговорюються питання про створення нового спеціального державного органу з протидії корупції й злочинності в сфері економіки – Служби фінансових розслідувань (далі – СФР). Серед функцій фінансової поліції буде й боротьба із відмиванням доходів та

корупцією [16].

Створення і функціонування СФР доцільно прискорити, оскільки даний орган має такі ж повноваження, що й податкова міліція та вони не притаманні іншим державним органам. Спеціалізовані суб'єкти протидії корупції здійснюють міжнародне співробітництво з Інтерполом та Європолом (Європейське поліцейське відомство).

Підписання Україною у місті Гаазі (Нідерланди) 14.12.2016 р. Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне і стратегічне співробітництво (набула чинності 12.07.2017 р.) дозволить істотно розширити формат співпраці, наприклад:

- активізувати обмін оперативною інформацією в рамках кримінальних проваджень та створення можливостей для спільних заходів із розслідування злочинів та пошуку осіб, причетних до скоєння злочинів;

- здійснювати обмін спеціальними знаннями, загальними зведеннями, результатами стратегічного аналізу, інформацією щодо процедур кримінальних розслідувань, інформацією про методи запобігання злочинності, брати участь в навчальних заходах;

- надавати консультації в рамках кримінальних проваджень [73].

Недосконалість внутрішнього законодавства, міжвідомче розмежування державних органів, проблеми національного суверенітету, корпоративні інтереси й банківська таємниця, низький рівень взаємодії українських правоохоронців із зарубіжними партнерами, зволікання з одержання оперативної інформації від зарубіжних правоохоронних органів є причинами недостатньо ефективної роботи правоохоронних органів в сфері протидії корупції в Україні.

Головною складовою протидії поширенню корупції є зміцнення інституту державної служби. Для стабілізації становища в органах державної влади й місцевого самоврядування доцільно вжити такі спеціально-кримінологічні заходи запобігання корупційним діянням: під жорсткий соціальний контроль необхідно поставити не тільки центральні органи управління, але й їх

структурні підрозділи, функції, повноваження, порядок роботи тощо.

Особливою незахищеністю перед проявами корупції вирізняються нові структури влади, в яких внутрішні механізми блокування проявів корупції слабкі чи зовсім відсутні.

В даній ситуації контроль має супроводжуватися ще й організаційною підтримкою, робота службових осіб має бути відкрита чи прозора через систему обов'язкових звітів, інформування та спілкування, наприклад, через засоби масової інформації. Необхідно визначити перелік посад, що потенційно найбільше можуть зазнати корозії хабарництва, протекціонізму, незаконного лобізму та інших проявів корупції.

Поведінка державного службовця має демонструвати, що він не терпить будь-яких проявів корупції, відхиляє пропозиції про незаконні послуги, чітко розмежовує службу та особисте життя, за найменших ознак корумпованої поведінки інформує власного керівника чи державний орган вищого рівня [10].

Державний службовець зобов'язаний декларувати власні доходи та доходи власної сім'ї в порядок та в строки, визначені законодавством України, ретельно виконувати власні громадянські обов'язки, а також фінансові зобов'язання в порядок і розмірах, установлених законом.

Нагляд за додержанням держслужбовцями норм закону мають здійснювати спеціалізовані суб'єкти протидії корупції.

До спеціалізованих суб'єктів протидії корупції в Україні належать: НАБУ, САП, НАЗК, АРМА та Спеціалізований антикорупційний суд.

Одним із напрямів діяльності СБУ, а в майбутньому ДБР та СФР є протидія корупційним правопорушенням.

Для ефективної діяльності даних органів необхідно забезпечити:

- активізацію й ефективне застосування заходів запобігання корупційним правопорушенням;
- мінімізацію некомпетентності та непрофесіоналізму в діяльності співробітників правоохоронних органів та суду;
- наявність належного фінансового, матеріально-технічного та іншого

ресурсного забезпечення функціонування спеціалізованих суб'єктів протидії корупції;

– наявність чіткого й узгодженого правового регулювання їхньої діяльності.

Крім цього, доцільно створити в структурі державних спеціалізованих органів в сфері протидії корупції Спеціалізований антикорупційний суд України, пришвидшити початок роботи ДБР та СФР.

2.2. Види корупційних правопорушень, за вчинення яких встановлено кримінальну відповідальність

ККУ головним завданням має забезпечення охорони найбільш важливих соціальних цінностей та благ від потенційно можливих кримінальних загроз.

Для здійснення даного завдання ККУ визначає, що суспільно небезпечні діяння є злочинами та, які покарання й інші заходи кримінально-правового характеру застосовуються до осіб, що їх вчинили.

Особлива частина ККУ репрезентована переліком різних за ступенем тяжкості злочинних посягань.

Різновидом даних злочинних посягань є корупційні кримінальні правопорушення. Їхня регламентація в Особливій частині ККУ покликана сприяти протидії корупції як одній з актуальних проблем, розв'язання якої для багатьох країн, а також для України, є надзвичайно важливою та складною справою [29].

В чинному ККУ корупційні кримінальні правопорушення представлено насамперед в вигляді певних корупційних правопорушень. Так, в примітці до ст. 45 ККУ зазначено, що корупційними злочинами відповідно до ККУ вважаються злочини, передбачені ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, в випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також

злочини, передбачені ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368 – 369-2 ККУ [29].

Зазначимо, що в ККУ визначення поняття корупційного правопорушення відсутнє, а віднайти його в доктрині кримінального права є складно.

Загальне поняття корупційного правопорушення визначено в ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», в якій вказано, що «**корупційне правопорушення**» – це діяння, що має ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині І ст. 3 даного закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/чи цивільно-правову відповідальність. Власне, поняття корупції також надається в ст. 1 даного законодавчого акту [55].

Під **корупційним правопорушенням** розуміється використання особою, зазначеною в частині І ст. 3 даного закону, наданих їй службових повноважень чи зв'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди чи прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції даної вигоди для себе чи інших осіб чи, відповідно, обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині І статті.

З даного закону, чи на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити дану особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи зв'язаних з ними можливостей.

З огляду на це можна визначити такі ознаки корупційного злочину:

а) таким злочином є діяння (дія чи бездіяльність);

б) це діяння, будучи суспільно небезпечним, має ознаки корупції;

в) вказане діяння є винним;

г) це діяння є кримінально-протиправним і караним;

г) воно може бути вчинене тільки суб'єктом корупційного кримінального правопорушення.

Отже, корупційним злочином є чітко визначене в ККУ суспільно небезпечне винне діяння (дія чи бездіяльність), що має ознаки корупції і вчинене тільки суб'єктом корупційного злочину.

Тож «**корупційним злочином**» є умисне зловживання службовим становищем чи умисне зловживання шляхом використання службових

повноважень чи службового становища, тобто здійснення службовою особою будь-якої дії чи утримання від здійснення дій, що є порушенням законодавства, з метою одержання чи прийняття неправомірної вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших адресатів чи, відповідно, здійснення службовою особою дій в вигляді обіцянки/пропозиції чи надання такої вигоди певним адресатам з метою схилити уповноважену особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень [55].

Розуміння в такому вигляді корупційного злочину повністю узгоджується з його загальним визначенням в ст. 19 Конвенції Організації Об'єднаних Націй –проти корупції (далі – ООН).

Таким злочином є умисне зловживання службовими повноваженнями чи службовим становищем, тобто здійснення будь-якої дії чи утримання від здійснення дій, що є порушенням законодавства, державною посадовою особою під час виконання власних функцій з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної чи юридичної особи [18].

Юридичним результатом вчинення корупційного правопорушення в вигляді злочину є виключно кримінальна, а не адміністративна відповідальність.

Тут належить також зазначити, що за вчинення будь-якого корупційного правопорушення з переліку, вказаного у примітці до ст. 45 ККУ, винна особа поряд із такою відповідальністю, зазнає й дисциплінарної та/чи цивільної відповідальності, що прямо впливає зі змісту ст. I Закону України «Про запобігання корупції».

Корупційні правопорушення можуть бути певним чином класифіковані. Так, вони можуть бути поділені на:

а) визначені ККУ різного роду так звані «загальні» злочини, що стають корупційними тільки в випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем (ст. 357, а також певні кваліфіковані різновиди складів правопорушень, передбачених ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 410 ККУ);

б) суто корупційні правопорушення (ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368 –

369-2 ККУ).

Адміністративна відповідальність є виключним юридичним наслідком вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Про це свідчать приписи розділів 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» ст. 172-4 – 172-9-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення [20].

Відповідно з ч. І ст. 1 Закон України «Про запобігання корупції» «правопорушення, пов'язане з корупцією» – це діяння, що не має ознак корупції, але порушує встановлені даним законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою [55].

З даного закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/чи цивільно-правову відповідальність.

Отже, юридичним наслідком вчинення правопорушення, пов'язаного із корупцією, може бути не тільки адміністративна, але й кримінальна та (чи) дисциплінарна чи цивільно-правова відповідальність.

В системі Особливої частини ККУ наявні не тільки корупційні правопорушення, але і злочини, пов'язані із корупцією, результатом вчинення яких є безпосередньо кримінальна відповідальність. До даних злочинів, також належать злочини, передбачені ст. 209, 211, 365, 366, 366-1, 367 ККУ [29].

Отже, від корупційного злочину варто відрізняти злочини, пов'язані із корупцією, що також є в системі Особливої частини ККУ.

Їх поняття, як і поняття корупційного правопорушення, відсутнє у ККУ. Ознаки даного виду кримінально-протиправних діянь, очевидно дещо відрізняються від ознак корупційних правопорушення.

Злочини, що пов'язані з корупцією – це суспільно небезпечні умисні чи необережні діяння службової особи, що, будучи порушеннями законодавства, не мають ознак корупції, але можуть сприяти чи приховувати вчиненню/вчинення корупційного злочину і, тягнути настання кримінальної відповідальності [40].

Таким чином, на підставі вищевикладеного зазначимо, що:

1) корупційні правопорушення можуть поставати в вигляді корупційних злочинів, а також злочинів чи правопорушень адміністративного, дисциплінарного чи цивільно-правового характеру, що пов'язані із корупцією;

2) корупційним правопорушенням є умисне зловживання службовим становищем чи умисне зловживання шляхом використання службових повноважень чи службового становища, тобто здійснення службовою особою будь-якої дії чи утримання від здійснення дій, що є порушенням законодавства, з метою одержання чи прийняття неправомірної вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших адресатів чи, відповідно, здійснення службовою особою дій в вигляді обіцянки/пропозиції чи надання такої вигоди певним адресатам з метою схилити уповноважену особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень (наведено в примітці до ст. 45 ККУ);

3) до злочинів, пов'язаних із корупцією, належать злочини, передбачені ст. 209, 211, 365, 366, 366-1, 367 ККУ. Під останніми варто розуміти суспільно небезпечні умисні чи необережні діяння службової особи, що, будучи порушеннями законодавства, не мають ознак корупції, але можуть сприяти чи приховувати вчиненню/вчинення корупційного правопорушення і, як наслідок, тягнути настання кримінальної відповідальності;

4) поряд зі правопорушенням, пов'язаними із корупцією, в вітчизняному законодавстві наявні правопорушення, пов'язані із корупцією, але за їхнє вчинення передбачена адміністративна, дисциплінарна чи цивільно-правова відповідальність [29].

Отже було проаналізовано систему суб'єктів запобігання і протидії корупції та здійснено аналіз видів корупційних правопорушень, за вчинення яких установлено кримінальну відповідальність.

Проведений системний аналіз функцій даних державних органів, як СБУ та НАБУ, свідчить про часткове дублювання їхніх завдань та повноважень. З однієї сторони, монополія на розслідування корупційних правопорушення та зловживань може створити корупційні ризики, з другого – дублювання функцій

може негативно позначитись на ефективності їхньої діяльності.

Тобто, від корупційного злочину варто відрізняти злочини, пов'язані із корупцією, що також є в системі Особливої частини ККУ. Їх поняття, як і поняття корупційного правопорушення, відсутнє у ККУ. Ознаки даного виду кримінально-протиправних діянь, очевидно дещо відрізняються від ознак корупційних правопорушення.

РОЗДІЛ 3

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ТА ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З КОРУПЦІЄЮ

3.1. Міжнародні Конвенції та договори по запобіганню корупції

Міжнародні Конвенції є юридично обов'язковими універсальними документами з протидії корупції. Широкий підхід Конвенцій та обов'язковий характер багатьох їхніх положень роблять їх унікальним інструментом для розробки комплексних заходів щодо вирішення даної глобальної проблеми.

Міжнародні Конвенції охоплюють такі головні напрямки боротьби із корупцією, як заходи з профілактики, криміналізації та забезпечення правопорядку, міжнародне співробітництво, повернення активів, надання технічної допомоги та обмін інформацією [25].

Міжнародні Конвенції охоплюють різні форми корупції, такі як зловживання впливом у корисливих цілях, зловживання владою, а також різні акти корупції в приватному секторі.

Договором, підписаним в Парижі 14.12.1960 р., було засновано Організацію економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) . Дана організація доклала значних зусиль із координації протидії транснаціональній корупції.

Перша рекомендація про боротьбу з хабарництвом при проведенні міжнародних комерційних операцій була прийнята членами ОЕСР в 1994 р. Боротьба ОЕСР з міжнародним підкупом та корупцією досягла найвищого рівня в 1999 р., коли вступила в силу Конвенція з боротьби з підкупом посадових осіб іноземних держави здійсненні міжнародних комерційних операцій [95].

Вказана конвенція закріплює криміналізацію корупції в міжнародних комерційних справах, відмивання грошей, відповідальність за правопорушення, пов'язані із фінансовим обліком із метою підкупу іноземної посадової особи, відповідальність за активний підкуп іноземної чи міжнародної посадової особи.

Моніторинг дотримання положень Конвенції здійснюється Робочою групою ОЕСР. Мережа з боротьби із корупцією для Східної Європи та Центральної Азії є однією з регіональних програм ОЕСР, що є головним інструментом з обміну досвідом та сприяння антикорупційним реформам в регіоні [12].

В місті Стамбул 10.09.2003 р. в межах даної мережі було підписано «План дій по боротьбі із корупцією для Азербайджану, Вірменії, Грузії, Російської Федерації, Таджикистану та України».

Третя доповідь була підготовлена ОЕСР та Керівництвом групи Антикорупційної мережі та затверджена на Пленарному засіданні Антикорупційної мережі 16.09.2016 р. [12].

Доповідь охоплює період з 2013 – 2016 рр., коли було завершено III раунд моніторингу країн Стамбульського плану дій. Там, було зазначено, що держави продемонстрували певний прогрес у розмежуванні політичних і посадових осіб, введено нові інструменти боротьби антикорупційної політики, спростились реєстраційні процедури.

Однак, хоча навіть консервативні держави регіону запровадили кримінальну відповідальність за корупцію, антикорупційну спеціалізацію в правоохоронних органах відповідно до міжнародних стандартів, правозастосовна практика залишається незадовільною, а рівень кримінального переслідування політичних посадових осіб – низьким.

Групу держав проти корупції (далі – GRECO або ГРЕКО) Рада Європи заснувала в 1999 р. для моніторингу виконання державами стандартів в боротьбі із корупцією, розроблених організацією.

Головні мета ГРЕКО – покращити можливість і здатність держав-членів організації боротись із корупцією шляхом моніторингу виконання стандартів в

боротьбі із корупцією, розроблених Радою Європи, за допомогою динамічного процесу взаємної оцінки та тиску з боку інших держав-членів [94].

Членство в організації не обмежується тільки європейськими державами.

Нині до групи держав проти корупції входять 48 європейських держав та Сполучені Штати Америки. З 1.01.2006 р. Україна стала 40 членом ГРЕКО [5].

ГРЕКО здійснює моніторинг всіх держав-членів на рівній основі за допомогою процесів взаємної оцінки та тиску з боку інших державних членів. Всі держави без винятку беруть участь в процедурі оцінювання та виконання.

Процес моніторингу GRECO складається із: горизонтального оцінювання (всі держави оцінюються під час раундів оцінки), що завершується наданням рекомендацій щодо необхідних законодавчих, інституційних та практичних реформ, процедури виконання, метою якої є надання оцінки заходам, яких держави вживають для імплементації рекомендацій [93].

Платформа ПАРЄ в боротьбі із корупцією (A PACE anticorruption platform), що розпочала діяльність з 8.04.2014 р. в місті Страсбурзі, передбачає форум для діалогу, сприяє відкритості й чесності державної влади.

Вона об'єднує парламентарів 47 держав- членів Ради Європи та держав, що не є членами, експертів та інших зацікавлених груп впливу для обміну інформацією, досвідом та обговорення способів боротьби з новими проявами корупції [13].

Трансперенсі Інтернешнл (Transparency International) – міжнародна неурядова організація по боротьбі із корупцією та дослідженні питань корупції в світі. Заснована ще з 1993 р. в Берліні колишнім директором Світового банку Пітером Айгеном. Відома публікацією власного щорічного Індексу сприйняття корупції (далі – ІСК) в країнах світу.

На сьогодні має більше 100 національних осередків. ІСК базується на незалежних опитуваннях, в яких беруть участь міжнародні фінансові та правозахисні експерти, в тому числі Світового банку, Freedom House, World Economic Forum, Азійського та Африканського банків розвитку.

В рейтингу за 2015 р. відображено сприйняття корупції в 167 країнах за

шкалою від 100 (немає корупції) до 0 (сильна корупція). В новому Індексі корупції 2015 Україна отримала 27 балів та посіла 130 місце серед 168 країн [11].

Незважаючи на те, що корупція залишається поширеним явищем в всьому світі, деякі держави покращили власні показники корупції.

До таких країн належать: Греція, Сенегал, Великобританія. Водночас, індекси Бразилії, Лівії, Австралії, Іспанії та Туреччини погіршилися.

Міжнародні правові акти із питань протидії корупції за суб'єктами їх прийняття можна поділити на:

- 1) Міжнародні антикорупційні акти прийняті ООН;
- 2) Акти Ради Європи;
- 3) Акти Організації економічного співробітництва та розвитку.

Одним із головних міжнародних актів, яким засуджувались всі форми корупції, є ухвалена Резолюція Генеральної Асамблеї ООН №3514 (XXX) від 11.12.1975 р. [23].

Зазначена резолюція рекомендувала державам приймати законодавство, проводити розслідування та застосовувати певні правові заходи щодо протидії корупції.

В декларації ООН «Про боротьбу з корупцією і хабарництвом в міжнародних комерційних операціях» від 16.12.1996 р. зазначено, що держави-члени індивідуально і через міжнародні регіональні організації, вживаючи заходів з урахуванням конституції і головних правових принципів кожної держави та певних національних законів, зобов'язуються вживати ефективних та певних заходів боротьби з всіма формами корупції, хабарництва та пов'язаних з ними протиправними діями в міжнародних комерційних операціях [45].

Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 р. визначає **кримінально караними** такі діяння: обіцянка, пропозиція чи надання публічній посадовій особі особисто чи через посередників, будь-якої неправомірної вигоди для самої посадової особи чи

іншої фізичної чи юридичної особи чи вимагання чи прийняття публічною посадовою особою, особисто чи через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи іншої фізичної чи юридичної особи для того, щоб дана посадова особа вчинила будь-яку дію чи бездіяльність при виконанні службових обов'язків, коли вони вчиняються навмисно.

Одним із головних документів в сфері боротьби із корупцією є конвенція ООН проти корупції, прийнята на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН 31.10.2003 р.

Це перша універсальна конвенція ООН проти корупції, що узагальнює раніше проведену правотворчу роботу з даного питання на міжнародному рівні. Конвенція визначає пакет стандартів, заходів та правил, що країни можуть застосувати для зміцнення власних правових норм та режимів державного регулювання в сфері протидії корупції.

В ст. 20 Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 р. закріплено, що «за умови дотримання власної конституції та основоположних принципів власної правової системи кожна держава-учасниця розглядає можливість вжиття таких законодавчих та інших заходів, що можуть бути необхідними для визнання злочином вмісне незаконне збагачення, тобто значне збільшення активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи і, що вона не може раціонально обґрунтувати» [25].

Даний міжнародний юридичний акт є результатом спільних міжнародних домовленостей, в якому складені ключові положення, необхідні в діяльності щодо протидії корупційним проявам.

Головними цілями конвенції є:

- 1) сприяння вжиттю й посиленню заходів, спрямованих на більш ефективне й дієве запобігання корупції та боротьбу з нею;
- 2) заохочення, сприяння та підтримка міжнародного співробітництва й технічної допомоги в запобіганні корупції та в боротьбі з нею, наприклад, в поверненні активів;
- 3) заохочення чесності, надійності й належного управління громадськими

справами й державним майном [25].

Конвенція з боротьби з підкупом посадових осіб іноземних держав у разі проведення міжнародних ділових операцій від 21.11.1997 р. передбачає встановлення національним законодавством кримінально-карним діянням свідому пропозицію, обіцянку чи надання прямо чи через посередників будь-яких матеріальних, грошових чи інших переваг з боку будь-якої юридичної чи фізичної особи на користь посадових осіб іноземних держав, чи для таких посадових осіб, чи для третіх осіб в обмін на певні дії чи бездіяльність даної посадової особи в зв'язку із виконанням власних службових обов'язків з метою отримання чи збереження ділової вигоди, а також отримання неналежних переваг при здійсненні міжнародних ділових операцій [77].

Конвенція дає визначення поняття «*посадова особа іноземної держави*» до яких відносяться особи, що займають посаду чи виборну посаду в органі законодавчої, виконавчої чи судової влади іноземної держави, особи, що відправляють державні функції для іноземної держави, й для державного агентства чи державного підприємства, представники державних міжнародних організацій [77].

Міжнародні та регіональні акти наводять перелік корупційних правопорушень. Типологія корупційних злочинів є стандартною для всіх країн. Конвенція ООН проти корупції від 31.10.2003 р. визначає злочинними такі дії:

- конверсія чи переведення майна, якщо відомо, що таке майно є доходами від злочинів, з метою приховання чи маскуванню незаконного походження даного майна чи з метою надання допомоги будь-якій особі, що бере участь в вчиненні головного злочину, щоб вона могла ухилитися від відповідальності за власні діяння;

- приховання чи маскуванню справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, способу розпорядження, переміщення, прав на майно чи його приналежність, якщо відомо, що таке майно є доходами, одержаними злочинним шляхом;

- придбання, володіння чи використання майна, якщо в момент його

одержання відомо, що таке майно одержане злочинним шляхом;

– участь, причетність чи вступ у зговір із метою вчинення будь-якого із злочинів, визначених даною статтею, замах на його вчинення, а також підбурювання, підсобництво, сприяння під час його вчинення [25].

В прийнятій 06.11.1997 р. комітетом Міністрів Ради Європи Резолюції «20 принципів боротьби з корупцією» визначальними для національного законодавства держав є принципи:

– здійснення ефективних заходів щодо запобігання корупції та підняття суспільного розуміння і просування етичної поведінки;

– визнання національної та міжнародної корупції кримінальною;

– забезпечення певних заходів для конфіскації і позбавлення доходів в результаті випадків корупції;

– запобігання тиску на юристів, що займаються випадками корупції
 більшість даних принципів знайшли відображення у кримінальній конвенції Ради Європи про боротьбу проти корупції від 21.01.1999 р.

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) Ради Європи від 21.01.1999 р. вперше визнала кримінально карними:

– давання хабара національним державним посадовим особам;

– одержання хабара національними державними посадовими особами;

– хабарництво членів національних представницьких органів;

– хабарництво іноземних державних посадових осіб;

– хабарництво членів іноземних представницьких органів;

– давання хабара в приватному секторі;

– одержання хабара в приватному секторі;

– хабарництво посадових осіб міжнародних організацій;

– хабарництво членів міжнародних парламентських асамблей;

– хабарництво суддів і посадових осіб міжнародних судів, зловживання впливом [28].

Кримінально карними визнається також співучасть у їх скоєнні, передбачається пошук, арешт та конфіскація доходів, одержаних злочинним

шляхом. Додатковий протокол до кримінальної конвенції про боротьбу із корупцією (ETS 191) від 15.05.2003 р. приніс до даного переліку також давання та одержання хабара національними та міжнародними арбітрами, а також національними та міжнародними присяжними засідателями.

Конвенція ООН проти корупції від 31.10.2003 р. даний перелік доповнила такими корупційними правопорушеннями як: розкрадання, неправомірне привласнення чи інше нецільове використання майна державною посадовою особою, зловживання службовим становищем, незаконне збагачення, розкрадання майна в особистому секторі, відмивання доходів, одержаних від злочинів, пов'язаних із корупцією приховування, перешкоджання здійсненню правосуддя.

Концепція передбачає встановлення на національному рівні кримінальної відповідальності за відмивання доходів одержаних від корупційних правопорушень, зловживання впливом. Додатковий протокол до кримінальної конвенції про боротьбу із корупцією (ETS 191) від 15.05.2003 р. приніс до даного переліку також національних та міжнародних арбітрів, а також національних та міжнародних присяжних засідателів [25].

Відповідно до Цивільної конвенції Ради Європи «Про боротьбу з корупцією» від 04.11.1999 р. «корупція» визначається, як прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу чи одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди чи можливості її отримання.

Комюніке Європейської комісії від 28.05.2003 р. щодо комплексної політики Європейського Союзу (далі – ЄС) з протидії корупції, є найважливішим в сфері боротьби із корупцією в ЄС.

В ній визначено головні засади протидії з даним негативним явищем та окреслено принципи вдосконалення протидії корупції в нових країнах – членах, країнах-кандидатах і третіх країнах.

Рамкове рішення Ради ЄС № 568 від 22.07.2003 р. «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі», визначає поняття «активної» та «пасивної» корупції та встановлюються санкції у відношенні осіб, в тому числі юридичних,

за вчинення даного роду злочинів [25].

Відповідно з Єдиними правилами проти корупції в сфері фінансування політичних партій та виборчих кампаній, затвердженими Рекомендацією 2003 комітету Міністрів Ради Європи, державам-членам Ради Європи запропоновано законодавчо на національному рівні визначати порядок фінансування та здійснення внесків на користь політичних партій.

В рамках Організації економічного та соціального розвитку (ОЕСР), та її Антикорупційної мережі для Східної Європи та Центральної Азії схвалено Стамбульський план дій по боротьбі із корупцією Антикорупційної мережі для Східної Європи та Центральної Азії ОЕСР (2003 р.) [95].

Головними принципами Стамбульського плану дій є «розвиток ефективної і прозорої системи державної служби, посилення боротьби з хабарництвом та забезпечення чесності в бізнесі, підтримка активної участі громадськості в реформах» [11].

Стамбульський план дій не має власних антикорупційних стандартів, однак слугує ефективною основою для комплексної та цілеспрямованої реалізації наявних конвенцій, інших міжнародних стандартів та передової практики [10].

Не залишають без уваги проблему корупції міжнародні організації на інших континентах. Так, в прийнятій Організацією американських держав Міжамериканській конвенції проти корупції від 29.03.1996 р. передбачається визнання в національному законодавстві країн кримінально карними транснаціональне хабарництво [35].

В вузькому розумінні антикорупційне законодавство — це закони та інші правові акти, що встановлюють спеціальні законодавчі положення щодо запобігання корупції, визначають ознаки корупційних правопорушень та відповідальність за їхнє вчинення, регулюють діяльність державних органів чи їхніх спеціальних підрозділів, до компетенції яких належить протидія корупції, координація даної діяльності (контроль) та нагляд за нею.

Отже, необхідність реагування на загрози і проблеми, джерелом яких є

корупція, спричинило до розробки міжнародних правових актів щодо запобігання корупційним проявам.

Результатом спільних зусиль є значна кількість міжнародних документів в сфері протидії корупції, основними з них є:

- Конвенція ООН проти корупції;
- Комюніке Європейської комісії від 28.05.2003 р. щодо комплексної політики ЄС з протидії корупції;
- Рамкове рішення Ради ЄС № 568 від 22.07.2003 р. «Про боротьбу із корупцією в приватному секторі»;
- Кримінальна конвенція про боротьбу із корупцією Ради Європи;
- Конвенція про цивільно-правову відповідальність за корупцію Ради Європи;
- Рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO);
- Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом»;
- Страсбурзька Конвенція про корупцію у контексті кримінального права від 27.01.1999 р.

Аналізуючи результати спільних угод держав в сфері протидії корупції, необхідно звернути на Конвенцію ООН щодо протидії корупції [25].

Даний юридичний акт є результатом спільних міжнародних домовленостей, в якому складені ключові положення, необхідні в практичній діяльності щодо протидії корупційним проявам.

Дана Конвенція має 71 статтю, а також визначає ключові засади здійснення державами-учасницями політики в сфері запобігання та протидії корупції:

- запровадження органу із запобігання і протидії корупції (ст. 6);
- оптимізацію функціонування публічного і особистого сектору (ст. 7 - 12);
- запровадження кодексів поведінки державних посадових осіб (ст. 8);
- забезпечити доступ громадськості до процесу протидії корупції (ст. 13);

– впорядкування сфери державних закупівель й управління державними фінансами (ст. 9) [25].

В преамбулі даної Конвенції вказується на необхідність реагування на загрози, що становить корупція, результатом якої є брак стабільності та безпеки суспільства, а тим самим, вона приносить шкоду демократичним інституціям, етичним цінностям і справедливості, а також загрожує повноцінному розвитку правової науки.

Держави, які є учасницями даної Конвенції, стурбовані серйозністю породжуваних корупцією проблем і загроз для стабільності й безпеки суспільств, що підриває демократичні інститути й цінності, етичні цінності й справедливість та завдає шкоди сталому розвитку й принципу верховенства права, зв'язками між корупцією, наприклад: організованою злочинністю й економічною злочинністю, а також відмиванням коштів, випадками корупції, зв'язаними з великими обсягами активів, що можуть становити значну частку ресурсів держави та, що ставлять під загрозу політичну стабільність та сталий розвиток даних держав.

Корупція вже не є локальною проблемою, а перетворилася на транснаціональне явище, яке впливає на суспільства й економіки всіх країн, що зумовлює винятково важливе значення міжнародного співробітництва в галузі запобігання корупції та контролю за нею.

Існує переконання, що всеосяжний й комплексний підхід є необхідним для ефективного запобігання корупції та боротьби з нею, а наявність технічної допомоги може відігравати важливу роль у розширенні можливостей держав, в тому числі через посилення потенціалу та шляхом інституційної розбудови, в галузі ефективного запобігання корупції та боротьби з нею.

В зазначеному міжнародному правовому акті наведено різні міжнародні юридичні інструменти, що мають на меті запобігати та протидіяти корупції:

- Міжамериканську конвенцію про боротьбу з корупцією, прийняту Організацією американських держав 29.03.1996 р.;
- Конвенцію про боротьбу з корупцією, яка зачіпає посадових осіб

Європейських Співтовариств чи посадових осіб держав – членів ЄС, прийняту Радою ЄС 26.05.1997 р.;

– Конвенцією про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб в міжнародних комерційних угодах, прийняту Організацією економічного співробітництва та розвитку 21.11.1997 р.;

– Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією, прийняту Комітетом міністрів Ради Європи 27.01.1999 р.;

– Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією, прийняту Комітетом міністрів Ради Європи 4.11.1999 р.;

– Конвенцію Африканського союзу про недопущення корупції та боротьбу з нею, прийняту главами держав й урядів Африканського союзу 12.07.2003 р.

Таким чином, даний документ є головним для приведення національного законодавства кожної держави, яка є учасницею у відповідність до визнаних методів та заходів щодо попередження та протидії корупції.

Корупція, як соціальне явище, притаманна будь-якій державі, жодна країна в світі не може оголосити себе вільною від корупції. Деяким країнам світу вдається досить ефективно боротися із даним негативним явищем.

Саме країни, які можна назвати порівняно вільними від корупції, та яким вдалося створити ефективний механізм протидії корупційним проявам, наприклад: Фінляндія, Данія, Ісландія, Сінгапур, Ірландія, Нова Зеландія, Канада, Швеція, Нідерланди, Австралія, Ізраїль, Люксембург, Велика Британія, Чилі, Норвегія, Швейцарія, Австрія, Сполучені штати Америки (далі – США), Німеччина є ініціаторами розробки міжнародних нормативних документів.

Всі вони мають деякі особливості в організації антикорупційної діяльності, але спільними для них є:

- бажання організації активної протидії корупційним проявам;
- створення належної правової бази;
- залучення до протидії корупційним проявам громадських організацій.

Однією з найбільш вагомих подій в історії сучасних міжнародно-правових відносин в сфері запобігання та протидії корупції є підписання міжнародною спільнотою 9.12.2003 р. в місті Меріда (Мексика) Конвенції ООН проти корупції – найбільш змістовного міжнародного акту, спрямованого на попередження та боротьбу із корупцією, як в світовому так, й в національному масштабі.

Після даної події, за ініціативою ООН святкується як Міжнародний день боротьби із корупцією. Україною Конвенцію ратифіковано із заявами Законом від 18.10.2006 р. №251-V.

При аналізі бельгійського досвіду, можна побачити, що країна пішла не тільки традиційним репресивним шляхом – установлення кримінальної відповідальності за корупційні діяння, але у ній здійснюється й попередження корупції. Так дана проблема знайшла власне відображення в межах реформи COPERNIC, наприклад, у реформі сектору фінансового контролю.

Бельгія розширила поняття корупції стосовно зловживання владою, не обмежуючись тільки кримінальним аспектом, а й залишивши місце для таких понять, як роз'яснення норм, їх нагадування, транспарентність поведінки, що приведе до вироблення кодексу поведінки.

Чинники успішної протидії корупції вже давно відомі та апробовані міжнародною спільнотою. Це відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації.

Зразковою в контексті даного питання є Національна антикорупційна стратегія Республіки Молдова, прийнята на 2011 – 2015 рр., упровадження якої здійснюється на системі принципів:

- 1) принцип дотримання прав людини;
- 2) принцип зміцнення національної системи непідкупності;
- 3) принцип пріоритетності заходів запобігання корупції;
- 4) принцип взаємодії з громадянським суспільством і міжнародними

організаціями;

- 5) принцип безперервності й реалістичності;
- 6) принцип прозорості;
- 7) принцип послідовності й координації зусиль [12].

Також, зазначимо, що важливу роль в боротьбі із корупцією відіграють Національні програми по боротьбі із корупцією, прийняті урядами багатьох держав світу.

В даних програмах приділено створенню механізмів та системи ефективного контролю, й за роботою недержавних організацій та широкого спектру незалежних засобів масової інформації.

З метою проведення ефективної політики в сфері боротьби із корупцією в більшості держав створені та діють спеціалізовані антикорупційні структури. Також базовою складовою успішної протидії корупційним проявам є належне антикорупційне законодавство.

Отже, загальні особливості боротьби із корупцією й методи усунення даного явища передбачають:

- підконтрольність державних чиновників, державних інститутів громадськості і парламенту;
- відкритість і прозорість прийняття рішень на всіх рівнях державної влади і місцевого самоврядування;
- свободу слова, свободу засобів масової інформації та їхньої реальної незалежності;
- можливість громадського контролю за прийняттям найважливіших економічних і політичних рішень;
- незалежність судової влади;
- збалансованість гілок влади.

Однією з головних складових формування й реалізації ефективної системи боротьби із корупцією є чітка взаємодія держав, їхніх правоохоронних органів, на регіональному та міжнародному рівнях, участь в заходах боротьби з даним негативним явищем.

3.2. Участь громадськості у запобігання корупційним правопорушенням: зарубіжний досвід

Центральною складовою кримінологічного пізнання зарубіжного досвіду участі громадськості щодо запобігання злочинності є розгляд форм даної діяльності.

Різноманітні зарубіжні форми участі громадськості в запобіганні злочинності можна поділити за їх характером на такі:

- а) патрулювання;
- б) надання інформації про злочинців чи факти вчинених злочинів;
- в) участь в антикорупційних заходах;
- г) сприяння у ресоціалізації правопорушників;
- д) надання допомоги жертвам злочинів;
- е) посилення захищеності власного майна;
- є) участь в інформаційних антикриміногенних заходах;
- ж) інші форми [90].

Патрулювання. Зазначена форма участі громадськості в запобіганні злочинності є найбільш поширеною за кордоном. Патрулювання можна віднести до різновиду правоохоронної діяльності, що згодом удосконалилась, змінила власні форми та засоби досягнення головної мети у вигляді охорони правопорядку.

Подібне удосконалення, можна зв'язувати саме із розширенням поліцейських патрулів, до яких залучаються громадяни.

Загалом патрулювання властиве не тільки розвиненим західним країнам світу, а й менш соціально благополучним латиноамериканським, африканським й азійським державам. Достатньо потужною із огляду на кількісний склад та різноманітність видів здійснюваної діяльності є практика патрулювання за

участю громадськості в США.

Цьому сприяє наявність спеціальних організацій (волонтерських рад, громадських комісій при муніципалітетах), що займаються питаннями різного виду поліцейського патрулювання, підвищення його результативності, фінансування.

Найбільш відомою організацією громадського патрулювання в США та в всьому світі є «Ангели-охоронці», що із 1979 р. по даний час сприяють поліції забезпечувати правопорядок не тільки в США, а й в багатьох інших країнах світу.

«Ангели-охоронці» – добровільне громадське об'єднання, що на безоплатних засадах здійснює патрулювання станцій метрополітену, вулиць та інших громадських місць. Взагалі різні (комбіновані патрулі і патрулі, що становлять виключно із цивільних осіб), функціонують в всіх штатах США [88].

За даними Управління громадських служб поліцейського обслуговування Міністерства юстиції США (Community Oriented Policing Services), найбільш ефективними програмами профілактики злочинності в даній країні, спрямованими на залучення американців до патрулювання, є такі:

- «Волонтери у допомогу поліції» (м. Фінікс, штат Аризона);
- «Патрулі з охорони кварталів» (місто Міллерсвіль, штат Меріленд);
- «Вуличні патрулі протидіють крадіжкам та угонам» (м. Ардмор, штат Пенсильванія).

Активізації громадського патрулювання в Великій Британії посприяло прийняття на початку ще з 90-х років ХХ ст. спеціальних програм, однією з яких є «Вуличне патрулювання», а також створення громадської патрульної служби (Community Support Officers) й спеціальних констеблів.

Члени даної організації здійснюють охорону громадського порядку в складі змішаних патрулів та не мають права застосовувати силу до правопорушників.

Головне їхнє завдання – виявляти факти вчинених злочинів та рацією

повідомляти про різноманітні інциденти. Ефективність їхньої діяльності є доволі високою, що забезпечується посиленням соціального контролю в громадських місцях.

В ФРН громадське патрулювання активізувалось із прийняттям ще у 2000 р. з законом «Про активне залучення громадян до збільшення внутрішньої безпеки» [88].

Відповідно, із даним законом в країні створено добровільну поліцейську службу, на яку покладається функція патрулювання. На відміну від «Ангелів-охоронців», члени даної служби у ФРН одержують грошове заохочення.

Достатньо поширеною і масовою є практика громадського патрулювання в КНР. Тільки в Пекіні до охорони громадського порядку залучається близько до 850 тис. добровольців.

Особливість китайського патрулювання полягає в віковому складі патрулів, оскільки більшість патрульних є особами пенсійного віку від 50 до 70 років. Вони на безоплатних засадах допомагають поліції затримувати злочинців, повідомляти про факти учинених злочинів та правопорушень.

Подібні патрулі активізуються в КНР напередодні китайського Нового року, інших національних свят та проведення масових культурно-розважальних заходів. Надання інформації про злочинців чи факти вчинених правопорушень.

Однією з найбільш відомих в світі програм профілактики злочинності, зв'язаних із стимулюванням громадян до надання будь-якої анонімної інформації про вчинені правопорушення чи злочинців, є програма «Зупини злочинця». Зазначений проект був запроваджений вперше в США в 1976 року.

Станом на 2018 р. на міжнародній платформі «Crime Stoppers» беруть участь 26 країн світу, включаючи США, Велику Британію, Канаду, Нідерланди, Австралію, ПАР, Нову Зеландію та інші латиноамериканські й африканські держави. Джерелами фінансування анонімних відомостей про злочинні події є спонсорська допомога юридичних осіб, подарунки, пожертви громадян, спадщина [12].

З 2010 р. згаданий проект став підтримувати стратегічне партнерство із

Міжнародною організацією кримінальної поліції (Інтерполом), а з 2016 р. – з Управлінням ООН з наркотиків та злочинності (UNODC).

В деяких державах, поряд із проектом «Crime Stoppers», функціонують й інші додаткові програми профілактики, спрямовані на активізацію громадськості до надання інформації про вчинені, особливо резонансні, злочини [96].

До таких можна віднести США, що відрізняються потужним фінансуванням даного напрямку діяльності, а також широкою підтримкою подібних ініціатив з боку громадянського суспільства.

В місті Стаффорд, штату Нью-Джерсі запроваджена програма «Сигналізування про злочини». Вона полягає в схиланні американців до участі в програмі.

Всім особам, хто виявив бажання анонімно повідомляти про злочини й правопорушення, з метою їхнього забезпечення й посилення анонімності повідомлень видаються спеціальні ідентифікаційні номери (QR-коди), що виключають витік будь-якої інформації про викривача злочинців.

Нагадаємо, що в Україні не поширена практика грошового та іншого заохочення свідомих громадян, що надають інформацію про вчинені злочини і злочинців. Відсутня й належна правова база, що законодавчо визначала б умови анонімного повідомлення про факти вчинених злочинів.

Виключення становить Закон України «Про запобігання корупції» 2014 р., де в ст. 53 визначаються умови державного захисту осіб, що надають допомогу в запобіганні й протидії корупції. При цьому, відсутня норма про заохочення викривачів корупціонерів та участь в антикорупційних заходах.

Головними тенденціями в сфері запобігання та протидії корупції в демократичних країнах є:

– по-перше, чітка кореляція та взаємозв'язок рівня демократизації суспільства й корупції (чим більше в країні демократії, тим менше там корупційних проявів);

– по-друге, громадянське суспільство розглядається як головний суб'єкт

впливу на владу – і, як первинний суб'єкт протидії корупції [93].

Потужні можливості в даній сфері мають неурядові організації, головним завданням яких є викриття корупції. Дослідниками питання залучення громадськості до запобігання корупційним правопорушенням в зарубіжних країнах виокремлено низку неурядових організацій із міжнародним статусом .

Такими є: Transparency International, International Anti-corruption Resource Center, Corruption Watch, Transparify.

Аналіз діяльності зазначених та інших неурядових організацій дозволив дійти висновку, що їхній антикорупційний вплив здійснюється через такі заходи:

- формування та реалізація антикорупційної політики;
- оцінювання антикорупційних механізмів, що застосовуються урядами;
- збір та обробка інформації випадків корупції;
- виявлення корупційних ризиків; надання правової допомоги;
- розробка та реалізація освітніх програм;
- формування антикорупційного світогляду громадян.

Одне з перших місць серед держав, найменш уражених корупцією, посідає Швеція. В даній країні діє ефективний громадський контроль за діяльністю як державного, так і приватного секторів, провідну роль у здійсненні якого відіграють ЗМІ, церква та громадська думка.

При чому остання може створити негативний імідж бізнесменам чи посадовцям, результатом чого одні будуть вимушені піти у відставку, а інші втратять довіру серед ділових партнерів.

Так само громадський контроль за діяльністю владних структур, а також культивування в суспільстві нетерпимості до будь-яких проявів корупції має місце у Швейцарії, Нідерландах, США, Франції, Польщі та інші [17].

Що стосується США, то в даній країні інститут громадського антикорупційного нагляду забезпечується законом «Про свободу інформації» 1966 року, відповідно до якого всі федеральні відомства мають надавати громадянам вільний доступ до всієї наявної розсекреченої інформації.

Завдяки даному закону викриття корупції стало більш можливим. Такою діяльністю займається низка неурядових організацій США: «Judicial Watch», «Project on Government Oversight», «Government Accountability Project» та інші. Наприклад, в Сеулі в 1999 р. розроблена антикорупційна програма «OPEN», яка дозволила громадянам контролювати роботу посадовців [35].

Це дозволяє в будь-який час слідкувати за процесом розгляду документів за зверненнями про надання дозволів за тією чи іншою справою, особливо коли є найбільша ймовірність прояву корупції. В Канаді немає спеціальних антикорупційних відомств, її антикорупційна система побудована на активній участі громадськості через ЗМІ, професійні асоціації та організації.

Роль громадськості в запобіганні корупції в зарубіжних країнах досить вагома, а головне має практичну спрямованість, що полягає в:

- нагляді, тобто громадськість уважно стежить за законодавчими та інституційними змінами, прозорістю формування і функціонування влади, а також процесами із корупційних справ (від розкриття інформації до розслідування, обвинувачення та суду);

- виробленні на базі досвіду та знань життєздатних альтернатив шляхом розробки законопроектів, концепцій інституційних реформ та просвітніх кампаній;

- в впливі, що можна використовувати для здійснення громадського тиску на уряд та посадовців при прийнятті певних рішень;

- дії (наданні послуг в соціальній сфері, оприлюдненні інформації про випадки корупції та підвищенні рівня обізнаності широкого кола громадян).

Сприяння в ресоціалізації правопорушників. Зазначена форма участі громадськості в запобіганні злочинності особливо поширена в розвинених західних країнах світу, що відзначаються відносно гуманною кримінальною політикою.

Для неї характерний низький відсоток призначення судами винним покарань, зв'язаних із позбавленням волі, а також широке застосування практики звільнення осіб від відбування покарання з випробуванням. Тому

ресоціалізація може мати, як пенітенціарний, так і постпенітенціарний характер.

Наприклад, в Франції й Великій Британії громадська ресоціалізаційна пенітенціарна практика полягає в тому, що низку соціальних, освітніх та інших заходів здійснюють представники неурядових, громадських структур, напівдержавних утворень [17].

До таких заходів належать: розробка певних соціальних програм, їхня реалізація, надання соціальної допомоги, залучення до соціальної роботи необхідних фахівців на громадських засадах і надання допомоги засудженим.

В Фінляндії функціонує Асоціація в справах пробації і подальшого нагляду для допомоги у вирішенні соціальних проблем умовно звільнених і звільнених в'язнів, членами якої також є деякі громадські структури. Особливістю пенітенціарної ресоціалізації у ФРН є участь церкви і релігійних організацій.

Постпенітенціарна ресоціалізація характеризується тим, що засуджені, що перебувають після вчиненого злочину на волі, зобов'язуються брати участь в програмах медіації, пробації, практиці примирення з потерпілим, відвідувати спеціальні відновлювальні психологічні, педагогічні й медико-соціальні курси й тренінги щодо приборкання агресії, лікування алкоголізму і наркоманії, зміни життєвих настанов і цінностей [15].

В подібній практиці сприяння у ресоціалізації злочинців та правопорушників бере активну участь громадськість (батьки злочинців, священики, соціальні працівники, соціально активна молодь, волонтери). Нерідко постпенітенціарна ресоціалізація правопорушників у зарубіжних країнах здійснюється в межах спеціальних програм профілактики.

Доволі ефективною виявилась програма «Волонтери у допомогу поліції», що здійснюється у місті Фінікс (штат Аризона, США). Метою даної програми – залучити зацікавлених й кваліфікованих громадян-волонтерів до здійснення деяких функцій правоохоронних органів.

Департаментом поліції даного міста було залучено понад 3 тис.

волонтерів, що не мали судимості, пройшли спеціальну перевірку поліцією до виконання низки ресоціалізаційних заходів зі злочинцями та особами, звільненими з місць позбавлення волі (читання лекцій, надання правової допомоги, проведення психологічних тренінгів, сприяння в працевлаштуванні).

В місті Белфаст, столиці Північної Ірландії, в 2009 р. було введено вдалу програму під назвою «Реінтеграція правопорушників – РІП» («The RIO project»), заходи якої здійснюються й до даного часу. Метою програми є постпенітенціарна ресоціалізація осіб віком від 17 до 21 років, що звільнились із місць позбавлення волі або, що мають проблеми із законом [88].

Відповідно до програми спеціальний працівник поліції є оператором між молодими людьми, що одержували ресоціалізаційні послуги, й надавачами даних послуг, якими часто виступали громадські організації, волонтери та інші недержавні суб'єкти. Останні, надають правову, психологічну, соціальну та іншу допомогу молодим людям, щоб не допустити з їхнього боку рецидиву злочинів.

Надання допомоги жертвам злочинів вважається також поширеним напрямом залучення громадськості до справи профілактики злочинності в багатьох державах світу. Піонерами в даній сфері є найбільш демократичні й соціально благополучні країни (США, країни Центральної Європи), де захисту прав жертв злочинів приділяється значна увага [35].

В багатьох країнах-членах ЄС розробляються і поширюються волонтерами та представниками правозахисних громадських організацій серед жертв злочинів спеціальні інформаційні буклети.

В них роз'яснюються права жертв злочинів і алгоритм подальших дій для відновлення порушених права внаслідок вчиненого злочину. В більшості зарубіжних країнах приймаються як національні, так і місцеві програми допомоги жертвам кримінальних посягань.

Так, у місті Форт-Лаурдердейл (штат Флорида, США) була запроваджена програма надання безкоштовного адвоката для осіб, що потерпіли від злочину.

Місцевий департамент поліції одержав грант, кошти в межах якого були

освоєні на підготовку кваліфікованого персоналу юристів, що захищали в суді інтереси незаможних жертв злочинів.

В місті Аврора (штат Колорадо, США) також реалізується подібна програма. До її реалізації запрошено 35 жінок-волонтерів, що мають в цілодобовому режимі надавати безкоштовну допомогу жертвам злочинів.

Дані жінки виїжджають на місця кримінальних подій, надають психологічне консультування, здійснюють психологічний супровід потерпілих упродовж кількох тижнів після вчиненого злочину.

Європейські країни також активно розробляють шляхи підтримки осіб, що потерпіли від злочинів. В більшості країн, наприклад, як Іспанія, особливий наголос здійснюється на захисті жертв сімейного насильства, адже дана проблема є гострою для європейського співтовариства.

Для цього в багатьох містах провінції Іспанії, наприклад, в Каталонії (Жирона, Барселона, Леріда, Таррагона), в 2011 р. введено проект «Програма безпеки та підтримки жертв гендерного й сімейного насильства».

Дана програма також розрахована на дітей та осіб похилого віку. Її окремий блок включає заходи що до залучення певних громадян і громадських організацій до надання різних видів допомоги жертвам злочинів і правопорушень [90].

Посилення захищеності власного майна. Зазначена форма участі громадськості у запобіганні злочинності у зарубіжних країнах пов'язується із відомими у кримінологічній літературі заходами профілактики захисту.

Вона полягає у тому, що громадяни за рекомендацією поліцейських чи за власною ініціативою вживають різноманітні заходи, спрямовані на укріплення технічної захищеності власного майна (квартири, власного будинку, автомобіля, магазину, господарського приміщення).

Подібна громадська активність сприяє посиленню технічної захищеності майна, що ускладнює і навіть унеможлиблює здійснення тих чи інших кримінальних посягань щодо викрадення, знищення, пошкодження майна, угону автомобіля, вчинення хуліганських дій, здійснення грабежу чи розбою, в

тому числі поєднаного із проникнення у житло.

В багатьох зарубіжних країнах (США, Велика Британія, ФРН, Канада, Австралія) в відділах поліції передбачена посада поліцейського, відповідального за здійснення перевірки захищеності майна громадян [76].

Після проведення належного огляду, власнику майна співробітником надаються поради щодо посилення технічного захисту:

- укріплення дверної коробки;
- монтажу додаткових запірних пристроїв;
- установлення сигналізації;
- покращення освітлення прибудинкової території;
- додаткове скління вікон;
- зберігання готівки й коштовних речей тільки в надійно схованому сейфі.

Подібні поради надаються, наприклад, поліцією Лондона населенню даного міста. Громадянам після вжиття ними за власні кошти необхідних технічних заходів поліцією надаються спеціальні стікери, що наклеюються на вікна й всі двері оселі, й сигналізують про участь власника майна в програмі домашнього аудиту безпеки.

Аналогічні програми профілактики під назвою «Аудит безпеки для бізнесу» існують в багатьох західних державах щодо підприємців та юридичних осіб в сфері торгівлі й надання послуг населенню.

Для представників бізнесу надаються поради щодо порядку технічного облаштування торговельних залів, господарських приміщень (установлення тривожних кнопок й камер відеонагляду), правил розставлення товарів на полицях і вітринах з метою не порушення оглядовості, участь в інформаційних антикриміногенних заходах.

В багатьох зарубіжних країнах, включаючи держави Латинської й Північної Америки, Європи, Африки, Азії, належний рівень залучення недержавних суб'єктів до справи профілактики злочинності досягається шляхом проведення належних інформаційних кампаній.

Вони забезпечують надійну соціально-психологічну основу для активізації громадянського суспільства в сфері запобігання злочинності й підвищення соціальної відповідальності громадян за результати в розглядуваній сфері.

В США поширена практика оголошення так званих днів без злочинності, коли проходить марш учасників даної акції, громадянам роздаються інформаційні бюлетені з порадами зменшення віктимізації від різних правопорушень.

В деяких містах США й Великої Британії мешканців певних житлових кварталів залучають до створення профілів районів проживання шляхом уточнення поліцією за допомогою населення можливих маршрутів патрулювання, осіб, що ведуть злочинний спосіб життя, вживають наркотики.

В Канадській провінції Саскачеван позитивно зарекомендувала себе практика створення так званих департаментів соціальних послуг.

До складу входять також волонтери й члени громадських організацій, що, переміщаючись на спеціальному автомобілі, обладнаному рацією, терміново виїжджають на місце певної події (нещасного випадку, вчиненого злочину, катастрофи), де надають інформаційну й консультаційну допомогу постраждалим [88].

В африканських країнах (Ботсвана, Кенія, Нігерія, Уганда, Лесото, Зімбабве, Малаві, Сьєрра-Леоне) останнім часом набув поширення досвід надання юристами на громадських засадах безоплатної юридичної допомоги як злочинцям, так і жертвам злочинів.

До інших форм участі громадськості в запобіганні злочинності в зарубіжних країнах, можна віднести: залучення мешканців мікрорайонів до облаштування території проживання в межах теорії «розбитих вікон» (США, Велика Британія, Нідерланди).

В результаті цього:

- 1) підвищується соціальна відповідальність громадян, усуваються криміногенні умови для вчинення багатьох корисливих і насильницьких

злочинів шляхом вирубки кущів й сухих дерев, демонтажу напівзруйнованих будівель, що слугують притонами для наркоманів;

2) відбувається залучення із клубів кварталів й громадських груп жінок-волонтерів для виконання в поліцейських департаментах неполіцейських реєстраційних функцій (прийом заяв і скарг від відвідувачів; консультування за неправовими питаннями) (м. Нью-Йорк, штат Нью-Йорк, США);

3) відбувається залучення чоловіків-волонтерів до другорядної некваліфікованої поліцейської діяльності (регулювання дорожнього руху, реагування на повідомлення про асоціальну поведінку) (м. Дейтрон, штат Огайо, США) тощо.

Щодо переваг залучення громадськості до профілактики злочинності, виходячи із зарубіжної практики, можна поділити на 2 групи: головні й додаткові переваги.

Головними перевагами є:

- скорочення рівня злочинності та правопорушень;
- підвищення безпеки в певних районах міст;
- зниження страху громадян перед злочинністю;
- посилення обслуговуючої функції органів поліції стосовно мешканців територіальних громад;
- удосконалення партнерських відносин поліції з населенням.

Додатковими перевагами даної діяльності вважаються:

- поглиблення демократизації суспільства;
- зміна психології мешканців місцевих громад в бік посилення відчуття єдності, терпимості, ввічливості й соціальної відповідальності;
- підвищення довіри громадян до поліції.

За останнім показником, відповідно із Закон України «Про Національну поліцію» від 2015 р. пропонується оцінювати ступінь ефективності роботи поліції в країні.

Розгляд сучасної зарубіжної практики участі громадськості у запобіганні злочинності дає підстави для можливого запозичення її деяких складових із

метою вдосконалення діяльності правоохоронних органів України, а також формування новітньої стратегії протидії злочинності [76].

Одним із головних напрямів даної стратегії, що зарекомендував себе в провідних країнах світу, є використання потенціалу громадських інституцій.

В основі корупції, що включає передачу/розподіл державних ресурсів політичним союзникам, розкрадання бюджетних коштів та інші посадові зловживання, знаходяться 3 головних чинника:

- відсутність прозорості в діяльності представницьких органів та вірної інформації про розподіл та використання бюджетних коштів;
- слабкість чи відсутність інституцій, що мали би блокувати корупційні дії;
- безкарність та відсутність політичної волі щодо притягнення до відповідальності та покарання винних осіб.

Що стосується громадських інституцій, то головними тенденціями в сфері запобігання та протидії корупції в провідних країнах є:

- по-перше, чітка кореляція та взаємозв'язок рівня демократизації суспільства й корупції (чим більше в країні демократії, тим менше там корупційних проявів);
- по-друге, громадянське суспільство розглядається, як головний суб'єкт впливу на владу, і як первинний суб'єкт протидії корупції [21].

Потужними можливостями в розглядуваній сфері володіють неурядові організації, головним завданням яких є викриття корупції.

Аналіз діяльності низки неурядових організацій з міжнародним статусом дозволив дійти висновку, що їхній антикорупційний вплив здійснюється через такі заходи:

- формування та реалізація антикорупційної політики;
- оцінювання антикорупційних механізмів, що застосовуються урядами;
- збір й обробка інформації випадків корупції;
- виявлення корупційних ризиків;
- надання правової допомоги;

- розробка й реалізація освітніх програм;
- формування антикорупційного світогляду громадян.

Одне із перших місць серед держав найменш уражених корупцією посідає Швеція. В даній країні діє ефективний громадський контроль за діяльністю як державного, так й приватного секторів, провідну роль в здійсненні якого відіграють ЗМІ, церков та громадська думка.

При чому остання може створити негативний імідж бізнесменам чи посадовцям, внаслідок чого одні будуть вимушені піти в відставку, а інші – втратять довіру серед ділових партнерів.

Громадський контроль за діяльністю владних структур, а також культивування в суспільстві нетерпимості до будь-яких проявів корупції має місце в Нідерландах, Швейцарії, США, Польщі, Франції та інші.

Наприклад в Сеулі в 1999 р. розроблена антикорупційна програма «OPEN», яка дозволила громадянам контролювати роботу посадовців. Це дозволяє в будь-який час слідкувати за процесом розгляду документів за зверненнями про надання дозволів за тією чи іншою справою особливо коли є найбільша ймовірність прояву корупції [23].

3.3. Запобігання корупції на прикладі світових лідерів

Проблеми розповсюдження корупції може в будь-якій країні. Роками суспільство, прагнуло подолати корупцію та отримували позитивного і негативного досвіду в боротьбі з даною соціальною аномалією.

Кожна держава намагається запровадити власну дієву систему заходів, котрі б знизили до нуля всі негативні результати корупції,

сформували б власний неповторний та нетиповий досвід протидії корупції.

Тож, корупція притаманна кожній сфері кожної країни, проте є держави, котрим вдається вдало запобігати корупційним правопорушенням їхніх громадян, а є й такі держави, в котрих рівень корупції є досить високим. Маємо на меті, проаналізувати досвід антикорупційної діяльності держав, що мають за показниками рейтингу корупції посідають найперші позиції.

Давайте розглянемо досвід держав, що протягом довгого часу мають місце в 5 рейтингу сприйняття корупції «Transparency International», наприклад, в 2018 р. – це Швеція, Данія, Фінляндія[93].

Вибрані держави наводяться в якості орієнтиру, до котрого більшість країн мають прагнути. Даними державами сформовані власні ефективні групи чи організації антикорупційної діяльності, проте є спільні характеристики, такі як:

- рішучість в проведенні дійсно активної антикорупційної діяльності;
- залучення до провадження антикорупційних заходів громадськості,
- моральне заперечення вчинення корупційних діянь.

Фінляндія. Фінляндія має 3 місце серед рейтингу сприйняття корупції «Transparency International» в 2018 р. Відповідно із інформаційними даними поліції та судів в Фінляндії майже відсутня в країні корупція.

Корупційні правопорушення, що вчиняються публічними чи державними службовцями в судах розглядаються рідко.

Даний стан корупції у державі мають підтвердження згідно вибіркового даних «International Crime Victim Survey».

Ще, за результатами опитування громадян Фінляндії, кількість ситуацій

вимагання муніципальними та державними службовцями хабарів, протягом кожного року фактично має нульовий показник [90].

В Фінляндії відсутні спеціалізовані антикорупційні закони.

Головні нормативні положення, пов'язані із запобіганням корупції, мають місце в Кримінальному кодексі – це норми про хабарництво приватному та в публічному секторах Фінляндії.

Антикорупційна політика Фінляндії ґрунтується на тому, що корупція не є окремим об'єктом, тому процес протидії корупції не викликає унікальної потреби прийняття специфічних законів, формування спеціальних антикорупційних комітетів, прийняття конкретної стратегії чи вироблення особливого плану дій.

Антикорупційна політика введена в політику держави, так як корупцію розглядають як частину злочинного світу та як частину неправильного чи неналежного управління [88].

Розповідаючи про правове регулювання проблем запобігання корупції в Фінляндії зазначимо, що вона як член ЄС є учасником всіх головних правових документів ЄС із проблем по боротьбі з організованою злочинністю. Крім цього, імплементація міжнародних норм у державну правову систему Фінляндії відбувається повільно.

Пріоритетом даного процесу є синхронне поєднання державних законів Фінляндії із загально-європейським із мінімально можливими змінами національного законодавства.

Так, Фінляндією ратифіковано:

- Конвенцію ЄС з питань корупції;
- Спільні дії ЄС по боротьбі із корупцією в приватному секторі;
- Конвенцію Ради Європи про кримінальну відповідальність щодо корупції;
- Конвенцію про цивільну відповідальність щодо корупції;
- Конвенцію Організації економічного співробітництва та розвитку про боротьбу з підкупом іноземних державних посадових осіб в міжнародних

ділових операціях, тощо [24].

Для правової системи Фінляндії не властиве використання в законах категорії «боротьба», вченими-законодавцями покладені принципи попередження вчинення та запобігання протиправних діянь в кожному окремому нормативно-правовому акті, котрі визначають конкретну сферу діяльності, а не сам вид злочину чи правопорушення.

Крім чинного законодавства, досить низький рівень корупції в Фінляндії організований чесною владою, котра направляє власну діяльність на взаємодію із суспільством, та зокрема із традиціями і цінностями власної нації.

Чесна влада не залежить від людей, це має основу в самій культурі та менталітеті всієї нації. Кожен державний службовець, котрий обіймає посаду в органах влади держави має обов'язок служити своїй країні.

Часто головним чинником, котрий зумовлює появу корупції в державі називають недостатньо високий рівень оплати праці державних службовців. Оплата праці фінських державних службовців не є найвища серед країн ЄС, вони набагато менші, ніж в особистому секторі. А відтак, високий рівень оплати праці державних осіб не є результативним антикорупційним чинником [76].

Головне значення в Фінляндії мають: етика, повага до власної роботи та неповага до зловживань та нечесності. Громадяни даної країни вважають, за ганебне одержання яких небудь хабарів. Взяти хабар – значить залежати від особистості, котра його надала.

Самоповага до самого себе, є тим ідеалом, до котрого мають прагнути посадовці та все населення даної країни. Головну роль в боротьбі з корупцією відіграє рівень освіти у громадян Фінляндії.

Людьми, котрі мають вищу освіту, набагато тяжче маніпулювати – вони досвідчені у власних правах, розуміють, котрим чином працюють органи державного адміністрування, та в котрий спосіб вони мають забезпечуватися потреби та інтереси громадян країни [76].

Головним заходом запобігання корупції в Фінляндії можемо вважати

«соціальний контроль». Населення Фінляндії – невелика нація, а відтак, важко приховати нечесно отримані прибутки від друзів чи сусідів. На даних же традиціях вибудована державна політична структура всієї нації та суспільства.

Влада в Фінляндії – максимально приближена до власного населення. В Фінляндії є муніципалітети, населення яких становить біля 200 людей, котрі мають власне самоврядування [76].

Дана система є запорукою легітимності влади.

Тому фіни не мають страху перед її представниками, а бояться – поліцейських. Населення не боїться політиків, та політики не бояться своїх громадян – вони всі почуваються членами великої суспільної нації.

Швеція. Досвід Швеції може бути використаний для вдосконалення антикорупційної діяльності в Україні. Антикорупційна стратегія Швеції має власні характеристики: суворість та послідовність.

Парламентом та урядом Швеції запроваджено досить високі етичні стандарти для державних службовців та персональну відповідальність, влаштовано ефективну та незалежну систему правосуддя, запроваджено вільний доступ до всіх державних листів [78].

Швеція має гарно розроблену систему законів по боротьбі із корупцією. Кримінальні закони охоплюють всі форми корупційних правопорушень, що мають місце в Кримінальній конвенції Ради Європи про боротьбу із корупцією та Додатковому протоколі.

Більше загальних правил та принципів поведінки громадян, в тому числі положення щодо конфлікту інтересів, є в ряді законодавчо-правових документів, таких як Конституція, Закон про адміністративну процедуру (1986: 223) та Закон про державну службу (1994: 260).

В Швеції, як і в основних Скандинавських країнах, немає спеціальних антикорупційних комітетів, котрі контролюють організацію антикорупційних законів, а головним правовим документом, котрий передбачає покарання за незаконне отримання винагороди держаними особами являється Кримінальний кодекс Швеції [91].

Стосовно відсутності спеціалізованих антикорупційних комітетів відзначимо, що хоч Швеція не має власної антикорупційної організації, котра має ряд органів, що можуть спільно розглядатися як такі, котрі виконують еквівалентну функцію.

Державний антикорупційний підрозділ прокуратури («National Anti-Corruption Unit»), недавно створена Національна антикорупційна група поліції («National Corruption Group») та Шведський антикорупційний інститут («Institutet Mot Mutor»).

Іншими суб'єктами, діяльність котрих спрямована на запобігання корупції є Шведська асоціація органів місцевої влади та регіонів (SKL) та «Transparency International» Швеція (TIS) [93].

Шведська модель по боротьбі із корупцією визначається великим впливом на державних посадовців, котрі вчиняють корупційні діяння, країна забезпечує максимальну можливість вільного слова та прозорості в державних справах. В Швеції активну участь в запобіганні корупції здійснюють громадські комітети.

Незалежний моніторинг за рівнем розширення корупції в різноманітних сферах людства реалізує шведські громадські комітети, котрі названі як «Інститут проти хабарів», засновані 1923 р.

Одержавши фінансову допомогу від бізнесових організацій й Стокгольмської торгової палати, інститут організував власну діяльність на детальному виявленні усіх тонкощів антикорупційних законів та антикорупційної діяльності.

Даний інститут працює в площині суспільної моралі, хоче допомогти населенню порозуміти край між діянням, котрі визнаються хабарем та тим діянням, що є правомірним. Але увага інституту більшою мірою зосереджена на бізнес-співтоваристві [11].

Зауважимо, що в власній діяльності організації керуються «Положенням про подарунки, нагороди та винагороди» («Code of gifts», «Rewards and other benefits in business»), в основу якого покладено норми шведського

законодавств.

Положення, не має великої юридичної сили, але є інструментом саморегулювання. Крім зазначеного інституту в Швеції також створена та функціонує громадська організація «Демократичний аудит», котра поєднала професійних шведських політологів, фінансистів, економістів та інших [90].

Не високий рівень сприйняття корупції в Швеції пов'язаний із давньою традицією відкритості та прозорості шведського народу та державних органів влади, і звісно, суворою повагою до верховенства права.

Крім цього, прозорість та відкритість уряду вважаються важливими механізмами уникнення зловживання владою та поширення корупції, особливо в поєднанні з посиленням зовнішнім контролем зі сторони громадськості та засобів масової інформації.

Принцип доступу до державних документів забезпечується можливістю народу та ЗМІ бути інформованими про діяльність органів державної влади та допомагати виявити невідповідності у власній роботі.

Головними законами, котрі гарантують право на доступ до державних документів, є Акт про свободу преси та Акт про свободу вираження поглядів. Одним із головних принципів державної служби Швеції є принцип об'єктивності, котрий в основному і повністю суперечить корупційній поведінці.

Даний принцип окреслює, що кожен має рівні права перед законодавством і, що всі посадовці мають обов'язок дотримуватися неупередженості та об'єктивності. Державні особи мають діяти таким чином, щоб покращити довіру до проведеної діяльності [88].

Данія. За інформаційними даними антикорупційних аналізів, Данія є менш корумпованою країною в Європі. Але, в порівнянні з іншими країнами в Данії увага не окреслена на формальному регулюванні поведінки посадових осіб й кодекси поведінки практично відсутні. Пояснення полягає в традиції та культурі державної служби в Данії.

Після введення Конституції в 1849 р. всі сили були спрямовані на

досягнення балансу між цілісністю і лояльністю державної служби. 1851 р. було запроваджено закон про пенсії, котрий забезпечив посадовим особам захист від короля та уряду, шляхом введення їм досить щедрої пенсії. Даний закон служив захистом всієї державної служби.

Закон про оплату праці від 1860 р., котрим визначалась кожного місяця оплата праці, відносно стажу та звання, ще краще посилив рейтинг посадових осіб.

Це все допомагало в підвищенні всієї їх лояльності, а отже, зробило менш цікавим мати якусь іншу роботу за межами державних органів, так як прибутки від їхньої діяльності були вже враховані при вирахуванні із щомісячної оплати плати.

На разі Данія має добре розвинену систему законів, судових та правоохоронних органів по боротьбі із корупцією, хоча державної антикорупційної стратегії немає.

В протидії корупції головним нормативним актом служить Кримінальний кодекс Данії. Даним актом визначається кримінальна відповідальність за протиправні діяння, як: зловживання владою, хабарництво, службовий підлог, шахрайство, розкрадання.

Данські кримінальні закони охоплюють всі конкретні форми корупційних правопорушень, що є в Кримінальній конвенції Ради Європи про боротьбу із корупцією та в Додатковому протоколі до неї.

2013 р. парламент ввів зміни до законів, направлених на покращення попередження, розслідування та судового переслідування справ про економічні правопорушення [11].

Максимальний розмір покарання за великий хабар в державному секторі становить від 3 р. до 6 р. За хабарництво в приватному секторі та хабарництво арбітрів збільшилося та становить від 1,6 місяців до 4 р.

Головну роль в протидії проявам корупції відіграють громадські та приватні ініціативи. Організація з розвитку Данії (Danida) прийняло політику нульової толерантності, відтак до якої антикорупційні положення вносились до

всіх державних договорів про надання Данією допомоги із розвитку, контрактів з фірмами, котрі залучаються до даної діяльності.

Всі організації мають підписувати декларацію відносно заборони хабарництва, в зв'язку з чим, правопорушення конкретного положення встановлює розірвання договору та відмову від партнерства [12].

Введено порядок сповіщення про наявну корупцію та організовані семінари про проблеми виявлення корупційних ризиків. Державні органи Данії характерні досить високим рівнем чесності.

Через традиційні високі етичні стандарти Данії та прозорості публічних процесів в державних органах управлінні є деякі формальні правила, котрі допомагають в боротьбі з питання боротьби із корупцією.

Данія має власний Кодекс поведінки для посадових службовців вже в 2007 р. Даний Кодекс має відношення до практичних засобів, котрі зазначають ситуації, які можуть виникати в державних органах, в тому числі: «свободу слова», «обов'язок конфіденційності», «головні цінності та принципи», «неупередженість» та «прийняття подарунків».

В 2007 р. Міністерство юстиції надрукувало лист «Як уникнути корупції?». В інформаційній брошурі наводилися наглядні кейси та ситуації з інтерпретації данського антикорупційного законодавства [90].

Відносно членів та учасників парламенту Данії слід відзначити, що члени не мають власного юридичного обов'язку відкривати власні активи та не підлягають ні жодній формі правил для контролю конфлікту інтересів.

Деякі політичні партії хочуть, щоб їхні депутати відкривали власне матеріальне майно без офіційних зобов'язань.

Контроль проводиться Президією Парламенту. Президія здійснює розгляд випадків конфліктів інтересів, котрі стосуються міністрів чи депутатів.

Парламент Данії встановив наглядний приклад в покращенні прозорості затрат міністрів через «схему відкритості» – договори між політичними партіями, в основі яких міністри повинні сповіщати про особисті витрати кожного місяця, отримані подарунки проїзні витрати, та іншу інформацію.

На добровільній основі міністри розкривають власні особисті та фінансові інтереси на веб-сайті Прем'єр-міністра. Експерти з питань протидії корупції Ради Європи («Group of States Against Corruption», GRECO) розкритикували Данію за недостатні заходи протидії корупції щодо членів парламенту і судової влади. GRECO зробило висновок, що Данія достатньо виконала 1 з 6 рекомендацій, запропонованих більше 4 р. тому [94].

Також в Данії є її міжнародна співпраця в сприянні подоланню корупції іншими країнами. Так, за участю Данської організації з міжнародного розвитку (Danida) в Україні є реалізована антикорупційна програма ЄС щодо створення спеціальних ініціатив антикорупційного суду.

Польща. В польській країні до цього часу не вводився окремий законотворчий документ щодо корупції. Також, достатньою законодавчою основою по боротьбі із корупцією є певний перелік статей Кримінального кодексу держави, що мають за основу відповідальність за різноманітні хабарництва та їхні види, а також перевищення повноважень державними службовцями.

Загрозлива для країни поширеність корупції, потреба більш кращої і більшої реалізації підписаних Польщею (в зв'язку зі вступом до ЄС) міжнародних нормативних договорів допомогло польській владі вжити додаткових заходів.

В кінці 2002 р. уряд Польщі затвердив Державну програму боротьби із корупцією під назвою «Антикорупційна стратегія».

На виконання даної програми працює Надзвичайна кодифікаційна комісія сейму Польщі, котра організовує зміни до Кримінального, Кримінально-процесуального та Кримінально-виконавчого кодексів.

З 24.08.2006 р. прийняли Закон про «Центральне антикорупційне Управління (далі- ЦАУ)».

Головною метою діяльності ЦАУ є боротьба зі зловживаннями владою та застосування привілеїв для отримання особистої та майнової користі, а також діяльністю, котра спрямована проти корупційних інтересів держави.

ЦАУ мусить переслідувати корупційні правопорушення, добре перевіряти всі майнові декларації державних службовців, слідкувати за всіма способами порушити заборону об'єднання громадських чи державних функцій із господарською діяльністю [22].

З бюджетного резерву на організацію ЦАУ (в комітеті повинні працювати біля 500 чоловік) і тому до кінця 2006 р. виокремлено 60 млн. злотих.

За останньою інформацією, до ЦАУ прийшло біля 4 тис. заяв від тих, хто бажає вступити на роботу до державної служби, більше 30 % охочих є студенти, котрі закінчили юридичні факультети по прокурорським та суддівським спеціальностям.

Більше 300 охочих вже пройшли I екзамен – це тести із загально-освітніх питань, психологічне тестування та професійні співбесіди.

Слідкуючим туром для них будуть спеціальні медичні організації, перевірка на допуск до роботи із закритим доступом та тестування на детекторі брехні. Тестування на детекторі брехні є добровільним, але для тих, хто не має бажання проходити детектор брехні – відтак, не зарахується до ЦАУ.

Начальники ЦАУ мають дозвіл періодично направляти для перевірки на детекторі брехні любого працівника державної служби.

ЦАУ – перша служба в історії модернізації Польщі, в котрій буде нормативно заборонено працювати колишнім працівникам державних служб Польської Народної Республіки.

Частину державних працівників братимуть до ЦАУ із Центрального слідчого управління.

Середня оплата праці в ЦАУ складає біля 5 000 злотих (більше 1500 дол.)

З метою покращення законодавчо-правового забезпечення запобігання корупції та протидії організованим злочинності в країні, плануються внести необхідні зміни до законодавства Польщі.

Для боротьби з наявними злочинами, в лавах суддівського корпусу, учасників судового процесу, зали проведення засідань в судах Польщі з 2006 р. почали встановлювати відеоспостереження та мікрофони, котрі дозволяють

отримувати докази про хід судових засідань та поведінку кожного із члена судового процесу (протоколістів, адвокатів, суддів, прокурорів).

Таким же чином будуть облаштовані – 68 залів в 34 окружних судах. Повна собівартість обладнання становитиме 5 млн. євро. Ці нововведення не тільки полегшать та покращать роботу із контролю всього судового процесу, а також більше допомагатиме збільшення фінансової дисципліни серед його членів судового процесу.

Досвід по боротьбі в правоохоронних органах Польщі з спалахами корупції, доводить, що про ефективність організації законопроектів про протидію введення до обігу матеріальних засобів нелегального чи невизначеного походження, а також про протидію фінансуванню тероризму від 16.11.2000 р.

Досить великий ефект в справі проти корупційних явищ досягнуто при введенні законопроекту Республіки Польща від 16.11.2000 р., котрим утворено новий державний комітет фінансової розвідки, що має на меті втілення завдань: зупинення злочинних дій в фінансовій сфері та утворення банку інформації для всіх професійних державних інститутів, котрі протидіють застосуванню нелегальних прибутків.

Зокрема, в **Румунії** від 2000 р. введений в дію законопроект №78/2000 «Про попередження, виявлення та покарання корупційних дій», а від 1.03.2003 р. введений «Про попередження та боротьбу з організованою злочинністю» № 39 від 21.01.2003 р.

В деяких країнах світу є закони, котрі чітко спрямовані на протидію корупції, та регулюють декотрі аспекти в межах законодавства по боротьбі з організованою злочинністю чи законах, котрі регулюють посадових осіб (**Білорусь, Литва, Румунія**).

Так в ст. II закону Республіки Білорусь №47–3 від 10.06.1997 р. «Про заходи боротьби з організованою злочинністю та корупцією» вказується, що «види та ознаки діянь, пов'язаних з організованою злочинністю та корупцією, а також кримінально-правові заходи покарання осіб, що їх скоїли,

встановлюються Кримінальним кодексом Республіки Білорусь».

В багатьох державах світу, зокрема: в **Австрії, Чехії, Швеції** та в декотрих інших державах, немає єдиного спеціалізованого закону в сфері протидії корупцією.

В даних країнах правові документи із даних питань охоплюють певний перелік законодавчих актів, а діяльність державних органів керується певними частинами Кримінального кодексу чи на основі співробітництва із міжнародними організаціями, звісно ж Європолем та Інтерполом.

Франція. Для більшості країн Західної Європи є типовою структура спеціальних служб в Франції: Центральна рахункова Палата (тільки визначає порушення закону), Центральна дирекція загального інформування, Центральна дирекція юридичної поліції, Служба попередження корупції та Центральний офіс покарання фінансових порушень в фінансовій сфері.

Всі ці структури є державними та отримують фінансування з власного бюджету, кожна служба працює в конкретно визначено для неї сфері.

Французькі професіонали вважають, що утворення спеціальних служб та органів по боротьбі із корупцією має розглядатися як засіб для досягнення мети.

Урядом **Румунії** з березня 2003 р. була створена спеціальна структура з боротьби із корупцією «Національна Прокуратура по Антикорупції».

Дана прокуратура розслідує кейси, в яких завдана матеріальна шкода, що відносно дорівнює еквіваленту 100 тис. євро чи протиправні дії, що скоєні членами парламенту, префектами, судових органів, уряду, банків, керівниками державних організацій).

В **Італії** для допомоги в боротьбі з організованим криміналом, влаштовано міжвідомчий спеціальний орган «Управління розслідувань Антимафія» (ДІА).

Більшість працівників ДІА становлять фахівці слідчих органів Державної поліції, карабінерів та Фінансової гвардії із залученням простих з інформатики, адміністративного та технічного забезпечення.

До компетенції Управління розслідувань «Антимафія» віднесено правопорушення із наявністю певних ознак «угруповання мафіозного типу».

В деяких закордонних країнах повноваження щодо протидії корупції покладено на одну структуру чи їх розподілено між декількома відомствами.

Так в **Словацькій Республіці** повністю ліквідовано Центральне координаційне управління по боротьбі із корупцією та Комітет по боротьбі з корупцією, та відтак, створено відділ боротьби із корупцією Секретаріату Уряду Словаччини, самим основним завданням є координація конкретних дій міністерств та відомств.

Реалізацією правових заходів в межах затвердженої «Національної програми боротьби із корупцією» займається Управління боротьби із корупцією Президії поліцейського корпусу МВС Словаччини та Словацька інформаційна служба (СІС). Головними повноваження по боротьбі із корупцією перейшли від Міністерства фінансів до Міністерства юстиції Словаччини.

З цією метою повної координації діяльності всіх державних органів в боротьбі із корупцією на самому вищому національному рівні та підготовки пропозицій щодо вдосконалення існуючої системи протидії даному явищу в більшості державах повністю утворені міжвідомчі комісії, що представлені з представників профільних відомств і міністерств.

В **Угорській Республіці** створено певну комісію із фахівців в галузях права, управління та економіки, з допомогою якої на даний момент розроблені правотворчі проекти, внесені чіткі доповнення та зміни.

Серед самих головних нововведень, що певним чином спрямовані на протидію корупції, вчені відмічають:

- 1) обмеження обігу готівки і впровадження порядку здійснення розрахунків між господарськими структурами на суми понад 200 тис. форинтів (1 000 дол. США) тільки через банківські установи;
- 2) зменшення певного кола осіб, що мають конкретні пільги в сплаті податку та митних зборів, та їхньої відстрочки;
- 3) зменшення податкової таємниці та збільшення рівня

проінформованості державно-адміністративних органів.

Співставляючи всю антикорупційну діяльність Фінляндії, Данії та Швеції в сфері протидії корупції з нашою українською діяльністю, ми, звісно, зможемо знайти досить багато спільних суспільних заходів, проте, їх результати реалізації різні.

Україною в 2006 р., в сфері запобігання і протидії корупції було ратифіковано:

- Кримінальну конвенцію про боротьбу із корупцією;
- Конвенцію Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію, що набрала чинності в Україні 2010 р.;
- Цивільну конвенцію про боротьбу із корупцією, яку було ратифіковано вже в 1995 році, що набрала чинності в Україні 2006 р.;
- Верховна Рада України прийняла Закон України «Про ратифікацію Конвенції ООН проти корупції» від 18.10.2006 р.

Досвід зарубіжних країн, а саме учасниць ЄС, схожий між собою саме в сфері запобігання і протидії корупції. І тому, це все можна пояснити існуванням певних процесів інтеграції законодавства, активною координацією міжнародних заходів протидії корупції та запобігання їй та, крім цього, обміном своїм досвідом в сфері реалізації даних антикорупційних заходів [17].

Це все відноситься країн учасниць Європейського Союзу, хоч кожна з цих країн має власні специфічні саме їм характеристики, зв'язані із історією, менталітетом, традиціями кожної нації, певними особливостями розвитку та чітким ступенем усвідомлення громадян.

Антикорупційний досвід запропонованих зарубіжних країн виступає таким собі орієнтиром до якого повинна прагнути кожна успішна країна.

Головна їхня перевага – це правильне урядування, так як належні органи публічного адміністрування, усвідомлюють важливість власних дій, здійснюючи свої власні повноваження, оцінюють персональну діяльність в сфері управління, начебто як престижну та цінну діяльність, а відтак цінують власну репутацію.

Таким чином, ми досліджували норми і цінності, які поділяють у країнах, де переважає суспільний порядок з відкритим доступом, а також чіткі вимоги, які зобов'язують кожну державу учасницю Конвенції ООН проти корупції забезпечувати інституційну спеціалізацію в цій сфері.

Розкривається потенціал концептуальних нормативних положень, ціннісно-світоглядних орієнтирів, справжньої інституційної спроможності як своєрідних системних бар'єрів (перешкод) на шляху поширення корупційних практик (мереж) у сучасних постсоціалістичних трансформаційних суспільствах, до саморозуміння яких належить тяжіння до європейської цивілізації.

Розглядається стан справ із формуванням превентивних антикорупційних інститутів в Україні та інститутів, які спеціалізуються на боротьбі з корупційними проявами за допомогою правоохоронних заходів.

Обґрунтовується необхідність перетворення норм законодавства (правил) на добре зрозумілі й практично корисні інструменти забезпечення доброчесної поведінки державних чиновників, політиків, як найважливішого чинника, який обумовлює наближення до відповідних міжнародних стандартів [32].

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження, яке присвячувалося правовому забезпеченню запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаними із корупцією, нами було досліджено, що сукупність законодавчих актів, що утворюють антикорупційне законодавство складають: Закону України «Про запобігання корупції»; Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»; ККУ; КУпАП та інші. Звісно, наведений перелік не є достатнім і включає нормативні акти в сфері виявлення корупції і запобігання їй.

Спеціальні норми щодо запобігання і виявлення корупції також визначені актами законодавства, якими врегульовано діяльність певних державних органів тощо. Дані норми є важливими з огляду на те, що вони утворюють превентивні механізми неналежної поведінки посадовців. В даній частині законодавство є динамічним, воно постійно вдосконалюється і розвивається.

Нами досліджено змістовне наповнення і термінологічне визначення поняття «корупційне правопорушення», «правопорушення, пов'язане з корупцією», що дозволило зробити висновок про те, що корупційне правопорушення – це діяння, яке має певні ознаки корупції, що вчинене суб'єктом, на якого діє дія Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено адміністративну, кримінальну, та цивільно-правову відповідальність чи дисциплінарну.

Правопорушення, яке пов'язане з корупцією, законодавством визначено як діяння, що не має ознак корупції, але це все порушує дані Закону України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження, вчинене суб'єктом відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну чи цивільно-правову відповідальність.

Досліджено аналіз міжнародних стандартів протидії та боротьби з корупцією. В результаті було з'ясовано, що серед найважливіших документів, що підписані, ратифіковані та набули чинності в Україні необхідно назвати

такі: «Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією», «Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією», «Конвенція ООН проти корупції» [88].

Нами було проаналізовано стандарти таких регіонів як Європейський союз, Рада Європи, Організація Економічного Співробітництва та Розвитку, Організація американських держав, Співдружність Незалежних Держав.

В результаті ми зробили висновок, що регіональні стандарти протидії та боротьби з корупцією є найбільш ефективними, так як розробляються із метою застосування їх на певній відокремленій території, і відповідно приймаються з урахуванням особливостей регіону.

Нами встановлено, що суб'єкти запобігання і протидії корупції можуть бути поділені на такі групи: суб'єкти, що беруть участь у запобіганні, виявленні, припиненні корупції, інформуванні населення про рівень корупції; спеціально уповноважені суб'єкти в сфері протидії корупції; органи державної влади та місцевого самоврядування та їх керівники; суб'єкти запобігання корупції в діяльності юридичних осіб; суб'єкти громадськості.

Також ми проаналізували, що законодавством встановлено низку положень, що за змістом є обмеженнями та заборонами певних видів поведінки посадових осіб, а за призначенням це – засоби запобігання корупції.

Сюди необхідно віднести:

- заборону використання службових повноважень;
- обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;
- заборону особам, уповноваженим на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, мати в прямому підпорядкуванні близьких їм осіб чи бути прямо підпорядкованими;
- обмеження щодо одержання подарунків;
- обмеження щодо осіб, що звільнилися чи припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування.

Нами було досліджено види відповідальності за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією.

В результаті, ми зробили висновок, що особи, зазначені в частині І ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» за вчинення корупційних чи пов'язаних з корупцією правопорушень в встановленому законом порядку притягуються до кримінальної, цивільно-правової, адміністративної та дисциплінарної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барометри світової корупції: українці дорослішають і вчаться розраховувати лише на себе. Трансперенсі Інтернешнл Україна: сайт URL: <https://ti-ukraine.org/news/barometr-svitovoi-koruptsii-ukraintsi-doroslishaiut-ivchatsia-rozrakhovuvat-lyshe-na-sebe> (дата звернення: 26.09.2019).
2. Висновок №1 (2001) Консультативної ради європейських суддів для Комітету міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_a52
3. Головне управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України. Фейсбук: Співтовариства. URL: <https://ukua.facebook.com/GUBKOZSBU>
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
5. Група держав проти корупції (GRECO). URL: <http://bit.ly/2yLaMDO>
6. Гула С. Добročесність як нова категорія антикорупційного законодавства: реальність та перспективи. URL: http://nihabarnyctvu.org.ua/publ/dobrochesnist_jak_nova_kategorija_antikorupcijnog_o_zakonodavstva_realnist_ta_perspektivi/1-1-0-40
7. Державна програма щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 №265. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF>
8. Дунаєва Т. Є. Європейський досвід реформування судових та правоохоронних органів. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. ІВПЗ НАПрН України. Вип. 20. Харків: Право, 2010. С. 222-230.
9. Дунаєва Т. Є. Службова недбалість: проблема запобігання. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). Київ, 2007. № 17. С. 325-331.
10. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та

посадових осіб місцевого самоврядування: затверджені наказом Національного агентства з питань державної служби від 05.08.2016 № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16>

11. Задирака Н., Кабанець Р. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: до питання про інтеграцію законодавства України до права Європейського Союзу. *Віче*. 2014. № 10. С. 27-29.

12. Задорожній О.В. Міжнародно-правові стандарти боротьби з корупцією. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5023/1/%D0%A0%D0%95%D0%9%D0%86%D0%A0%D0%86_p057-063.pdf

13. Закон України від 14.10.2014 №1699-VII «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки», з подальшими змінами. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>

14. Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби. Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. Івано-Франківськ: 2012. 237 с. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/zapobiganya_korypsii_posibnyk_final%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/zapobiganya_korypsii_posibnyk_final%20(1).pdf)

15. Ільенок Т. В. Зарубіжний досвід адміністративно-правової протидії корупції. *Юридична наука*. 2012. № 12. С. 42-51.

16. Кабмін схвалив законопроект про службу фінансових розслідувань. Економічна правда [22 березня 2017 р.; 14:14]. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/03/22/622940/>

17. Карпович О.Г. Анализ современных международных подходов к борьбе с коррупцией. *Международное публичное и частное право*. 2008. №3 (42). С 38.

18. Клімова С. М., Ковальова Т.В. Організація запобігання та протидії корупції в Україні: навчальний посібник Харків: Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр», 2012. 180 с.

19. Кодекс адміністративного судочинства України, прийнятий Законом України від 06.07.2005 № 2747-IV, у редакції Закону № 2147-VIII від

03.10.2017, ВВР, 2017, № 48, ст. 436. URL:
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

20. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 №8073-Х. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

21. Конвенция о гражданско-правовой ответственности за коррупцию (ETS N 174) Страсбург, 4 ноября 1999 г. URL:
<http://docs.cntd.ru/document/901858911>

22. Конвенция Организации Объединённых Наций против коррупции: Принята резолюцией 58/4 Генеральной Ассамблеи от 31 октября 2003 года. URL:
http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/corruption.shtml

23. Конвенция Совета Европейского Союза от 26 мая 1997 г.: принятая на основании Статьи К.3(2) (с) Договора о Европейском Союзе, о борьбе с коррупцией, к которой причастные служащие Европейских сообществ или служащие государств-членов Европейского Союза. URL:
<http://base.garant.ru/70558260/>

24. Конвенция Совета Европы об уголовной ответственности за коррупцию (Страсбург, 27 января 1999 г.). *Бюллетень международных договоров*, № 9, сентябрь, 2009 год. URL: <http://docs.cntd.ru/document/901788603>

25. Конвенція ООН проти корупції: від 31.10.2003. База даних (БД) «Законодавство України». Верховна Рада (ВР) України. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16

26. Конвенція по боротьбі з підкупом посадових осіб іноземних держав при укладенні міжнародних комерційних угод від 21.11.1997 № 998_154.. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_154

27. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

28. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27.01.1999. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_101

29. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
30. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
31. Лошицький М.В., Дрозд О.Ю. Рішення Європейського суду з прав людини як перспектива боротьби з адміністративними корупційними правопорушеннями. М. В. Лошицький, О. Ю. Дрозд. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія» : зб. наук. праць / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), В. М. Дрьомін (заст. голов. ред), Ю. П. Аленін [та ін] ; відп. за вип. В. М. Дрьомін ; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Юрид. л-ра, 2014. Т. 14. С. 70-77.
32. Лаврик Г. В. Встановлення системних бар'єрів на шляху поширення корупційних практик: пріоритети сучасного суспільства. Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 88. Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2020. С.138-156.
33. Маркович А.А. Коррупция: положительные и отрицательные стороны и подходы к её решению. URL: <http://econfr.ae.ru/article/6789>
34. Машлякевич Д.С. Система суб'єктів запобігання та протидії корупції. Право.ua. 2015. № 2. С. 94-101. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/pravo_2015_2_19.pdf
35. Межамериканская конвенция против коррупции. Каракас, 29 марта 1996 года. URL: <http://docs.cntd.ru/document/901934990>
36. Меры против коррупции, практикуемой транснациональными и другими корпорациями, их посредниками и другими причастными к этому сторонами: резолюция Генеральной Ассамблее ООН от 11.12.1975 №3514. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/3514%28XXX%29>
37. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
38. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL:

<https://nazk.gov.ua/>

39. Невмержицький, Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії. Київ: КНТ, 2008. 368 с.

40. Онищук О.О. Концептуальні засади запобігання та протидії корупції в Україні. *Адвокат*. 2010. № 9. С. 35-37.

41. Перевірка уповноваженими посадовими особами МВС України інформації про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення : метод. рек. / О. М. Стрільців, А. Б. Фодчук, В. О. Мартиненко та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2018. С. 17-25.

42. Податковий кодекс України, прийнятий законом від 02.12.2010 №2755-VI, з подальшими змінами. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

43. Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення: затверджене Наказом Міністерства юстиції України 11.01.2012 № 39/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-12Text>

44. Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України, затверджене наказом Генеральної прокуратури України від 12.04.2016 №149. URL: http://www.cct.com.ua/2016/12.04.2016_149.htm

45. Попередження злочинності та кримінальне правосуддя у контексті розвитку: реалізації та перспективи міжнародного співробітництва. Резолюція VIII Конгресу ООН із запобігання злочинності «Практичні заходи боротьби з корупцією» від 07.09.1990. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_785

46. Правові засади та практичні аспекти запобігання корупції: лекційні до тренінгового навчального курсу для працівників державних органів та посадових осіб місцевого самоврядування. URL: <https://dabi.gov.ua/wp-content/uploads/2016/10/Pravovi-zasady-ta-praktychni-aspekty-zapobigannya-koruptsiyi.pdf>

47. Практические меры борьбы с коррупцией. Руководство,

подготовленное Секретариатом ООН. CONF 144. В. 29. May 1989. P. 4.

48. Про АРМА: основні напрямки діяльності. Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів URL: <https://arma.gov.ua/areas-of-activity>

49. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

50. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та НАЗК: Закон України від 12.02.2015 № 198-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-19>

51. Про державне бюро розслідувань: Закон України від 12 листопада 2015 р. № 794-VIII. Відом. Верхов. Ради України. 2016. № 6. Ст. 55.

52. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України: Закон України від 23.02.2006 № 3475-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3475-15>

53. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

54. Про дипломатичну службу: Закон України від 19.12.2018 № 2449-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19>

55. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

56. Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України: Наказ Генеральної прокуратури України від 12 квітня 2016 р. № 149. Генеральна прокуратура України. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=198845

57. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

58. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017

№ 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

59. Про культуру: Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>

60. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>

61. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>

62. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII. Відом. Верхов. Ради України. 2014. № 47. Ст. 2051.

63. Про Національне Центральне бюро Інтерполу: постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 1993 р. № 220. Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=220-93-%EF&p=1309939222309358>

64. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

65. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

66. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>

67. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

68. Про підприємництво: Закон України від 07.02.1991 № 698-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12>

69. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

70. Про професійних творчих працівників та творчі спілки: Закон України від 07.10.1997 № 554/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/97-%D0%B2%D1%80>

71. Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України від 10.02.1998 № 103/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>

72. Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво: Закон України від 12 липня 2017 р. № 2129-VIII. Відом. Верхов. Ради України. 2017. № 33. - Ст. 361.

73. Про Службу безпеки України: Закон України від 07.06.92 р. № 2229-XII. Відом. Верхов. Ради України. 1992. № 27. Ст. 382.

74. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>

75. Про утворення Ради бізнес-омбудсмена: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 №691. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/691-2014-%D0%BF>

76. Прудиус Л. В. Європейські стандарти доброчесної державної служби. Аспекти публічного управління. 2016. № 8. С. 65-74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2016_8_10

77. Резолюція Генеральної Ассамблеї ООН от 12 декабря 1996 № 51/59. URL: <http://base.garant.ru/2565430/>

78. Рекомендація № R (2000) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців: прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11 травня 2000 р. URL: http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protydiya%20proyavam%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend_poved_DS.pdf

79. Роз'яснення НАЗК щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю, затверджені рішенням НАЗК від 11.08.2016 №3. URL: <https://nazk.gov.ua/news/rozyasnennya-shchodo-zapovnennyaelektronnyh-deklaraciy>

80. Стівенсон М. К., Шютте С. А. Спеціалізовані антикорупційні суди. Порівняльний аналіз. Anti-corruption resource centre. U4 ISSUE. Лютий 2017,

№ 5. 32 с.

81. Страсбургская Конвенция Совета Европы «Об отмывании, выявлении, изъятии и конфискации доходов от преступной деятельности» от 8 ноября 1990 г. URL: http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_39137.html
82. У Раді Європи розкритикували Данію за недостатні зусилля із запобігання корупції. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/09/12/7086841/>
83. Указ Президента України від 14.10.2014 №808/2014 «Про Національну раду з питань антикорупційної політики». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/808/2014>
84. України, прийнятий законом від 05.04.2001 №2341-III, з подальшими змінами. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
85. Федорчак Х. Нормативно-правове закріплення державної політики запобігання і протидії корупції в Україні. *Науковий вісник*. 2013. Вип. 12. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik12/fail/Fedorchak.pdf
86. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 4.11.1999. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_102
87. Цивільний кодекс України, прийнятий законом від 16.01.2003 №435-IV, з подальшими змінами. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
88. Швецов А. В. Международные аспекты борьбы с коррупцией. Швецов А. В. Вестник Марийского государственного университета. Серия «Исторические науки. Юридические науки». 2015. Выпуск 4. С. 108-110.
89. Шестопалова Л. Відмежування корупційних правопорушень від правопорушень, пов'язаних з корупцією. Підприємство, господарство і право. 2017. №5. С. 193-197.
90. Шостко О. Нові європейські ініціативи. Вісник Академії правових наук України. 2008. № 2(53). С. 212-221.
91. Эффективный международный и правовой документ против

коррупции: Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН от 22.01.2001 №55/61.
URL: <https://undocs.org/en/A/RES/55/61>

92. Южанин А. О. Транснациональная коррупция: глобальная проблема современности. Молодой ученый. 2012. №5. С. 351-353.

93. Glenn T. Ware, Gregory P. Noone: The Anatomy of Transnational Corruption. Blowing the World Bank Whistle. 2006. С. 7.

94. GRECO: Україна має ефективно впровадити антикорупційні закони. Європейська правда [25 липня 2017 р.; 13:26]. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/07/25/7068981/>

95. Pieth M. The OECD Convention on Bribery: a Commentary. L.: Cambridge University Press, 2007. С. 257

96. Programme against Corruption, Centre for International Crime Prevention, Office of Drug Control. URL: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN011982.pdf>